

ГРОМАДСЬКА ДУМКА ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ

У НОМЕРІ:

- **ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ**

✓ *Євроінтеграційний закон про цивільно-правове страхування транспортних засобів*

- **МОБІЛІЗАЦІЯ**

✓ *Чи стане допомогою для ЗСУ мобілізація засуджених*

№ 13 (277) ЛИПЕНЬ 2024

ГРОМАДСЬКА ДУМКА ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ

№ 13 (277) 2024

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів

Додаток до журналу
«УКРАЇНА: ПОДІЇ, ФАКТИ, КОМЕНТАРІ»

Засновники:

Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
Національна юридична бібліотека

Головний редактор

Ю. Половинчак

Редакційна колегія:

Н. Іванова (відповідальна за випуск), Т. Дубас,
Ю. Калініна-Симончук

Заснований у 2011 році
Видається двічі на місяць

Передрук – тільки з дозволу редакції

З повнотекстовою версією видання можна
ознайомитись на сайті

Центру досліджень соціальних комунікацій
nbuviar.gov.ua

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Верховна Рада України прийняла Закон
України щодо вдосконалення правового
регулювання інституту старост та його
діяльності в умовах воєнного стану 3
Верховна Рада України прийняла Закон
України «Про інтегроване запобігання
та контроль промислового забруднення»..... 3

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

Чернявська Л.

Верховна Рада України прийняла
євроінтеграційний Закон України
про цивільно-правове страхування
транспортних засобів 4
Кривецький О.

Чи стане допомогою для ЗСУ мобілізація
засуджених 17

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА * 19

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Верховна Рада України прийняла Закон України щодо вдосконалення правового регулювання інституту старост та його діяльності в умовах воєнного стану

17 липня 2024 р. Верховна Рада України 271 голосом «ЗА» прийняла в другому читанні та у цілому Закон України «Про внесення змін до Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” щодо вдосконалення правового регулювання інституту старост та його діяльності в умовах воєнного стану» (законопроект за реєстр. № 9518).

Під час підготовки законопроекту № 9518 до другого читання Комітетом було опрацьовано 145 пропозицій та поправок, що надійшли від 21 суб'єкта права законодавчої ініціативи.

Прийнятим Законом удосконалюються правові засади функціонування інституту старост, у тому числі у період дії воєнного стану.

Ключовими новелами прийнятого акту є:

- закріплення принципу повсюдності старостинських округів;
- забезпечення безперервності діяльності старост до затвердження новообраними місцевими радами нових старост;
- встановлення обов'язковості оприлюднення оголошення про початок громадського обговорення кандидатури старости та інформації про його результати;
- можливість утворення старостинських округів у складі одного або декількох населених пунктів, на території яких проживає не менше 200 жителів, якщо показник густоти населення в цих громадах є вдвічі нижчим за показник середньої густоти населення в Україні;
- закріплення права старости на гарантований виступ на засіданнях органів самоорганізації

населення, діяльність яких здійснюється в межах відповідного старостинського округу.

Також законопроектом пропонується встановити низку особливостей функціонування інституту старост у період дії правового режиму воєнного стану, зокрема:

– спростити процедуру призначення старост, дозволивши місцевій раді затверджувати їх на своїх відкритих пленарних засіданнях без проведення громадських обговорень, але з подальшим оприлюдненням відеозапису таких засідань;

– дозволити голові громади одноосібно призначати старост у випадку, якщо місцева рада не підтримала три кандидатури старости, перші дві з яких були внесені головою громади, а третя – не менш як половиною депутатів від загального складу відповідної ради, а також у випадку не проведення сесії ради понад три місяці без поважних причин;

– дозволити голові громади призначати тимчасово виконуючих обов'язки старост у разі тимчасової відсутності старост у зв'язку з проходженням ними військової служби за призовом під час мобілізації та в деяких інших випадках;

– надати можливість проводити відкриті зустрічі для заслуховування звіту старости перед жителями старостинського округу в режимі відеоконференції (*Офіційний вебпортал парламенту України (<https://www.rada.gov.ua/news/razom/251872.html>). – 2024. – 18.07).*

Верховна Рада України прийняла Закон України «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення»

16 липня 2024 р. Верховна Рада України прийняла у другому читанні та у цілому Закон України «Про інтегроване запобігання

та контроль промислового забруднення». Комітет з питань екологічної політики та природокористування було визначено головним

з опрацювання законопроекту про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення (реєстр. № 11355).

Закон передбачає встановлення правових та організаційних засад запобігання, зменшення і контролю промислового забруднення для забезпечення захисту навколишнього природного середовища та конституційних прав на безпечне для життя і здоров'я довкілля шляхом впровадження інтегрованого довкілцевого дозволу.

Законом визначено основні вимоги до інтегрованого довкілцевого дозволу, перелік видів діяльності, які вимагають його отримання, процедуру видачі, підстави відмови у видачі, підстави та порядок відкликання інтегрованого довкілцевого дозволу, вимоги щодо обов'язкового застосування найкращих доступних технологій та методів управління, моніторингу викидів і контролю дотримання умов інтегрованого довкілцевого дозволу.

Закон забезпечить виконання одного з важливих пунктів умов Програми Ukraine Facility і вимог Директиви 2010/75/ЄС Європейського парламенту та Ради від 24.11.2010 р. про

промислові викиди (інтегроване запобігання і контроль забруднень) та впровадить інтегровані підходи у питаннях дозвільної діяльності та контролю промислового забруднення на основі застосування найкращих доступних технологій та методів управління.

Реалізація Закону сприятиме:

- покращенню стану навколишнього природного середовища;
- зменшенню впливу промислових скидів та викидів на здоров'я громадян України;
- поступовому переходу на сучасні екологічно чисті зелені технології;
- забезпеченню екологічної безпеки і підтриманню екологічної рівноваги на території України;
- зменшенню дозвільних документів у сфері охорони навколишнього природного середовища;
- встановленню чіткого, прозорого та цифровізованого процесу отримання інтегрованого довкілцевого дозволу (*Офіційний вебпортал парламенту України (<https://www.rada.gov.ua/news/razom/251750.html>). – 2024. – 17.07*).

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

Л. Чернявська, мол. наук. співроб., НЮБ НБУВ

Верховна Рада України прийняла євроінтеграційний Закон України про цивільно-правове страхування транспортних засобів

З початку 2025 р. почне працювати ухвалений ще навесні цього року Закон України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» (реєстр. № 8300). Загалом Закон покликаний удосконалити систему обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності (ОСЦПВ) власників авто та наблизити систему ОСЦПВ до європейських стандартів. Зокрема, привести норми українського законодавства у відповідність із чинними положеннями Директиви 2009/103/ЄС.

За словами першого заступника голови парламентського Комітету з питань фінансів, податкової та митної поліції Я. Железняка, законопроект робить «автоцивілку» дієвою. Документ запровадить нову модель захисту інтересів страхувальників та потерпілих. Також зміниться державне регулювання та нагляд на ринку обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності (ОСЦПВ).

Крім цього, в Україні запровадять порядок розрахунку розміру страхової виплати без урахування зносу та здійснення страхових

виплат у розмірі, необхідному для відновлення транспортного засобу.

Зокрема, пропонується:

- поступово підвищити розміри страхових сум (максимальних розмірів страхової виплати) до розмірів, встановлених у країнах ЄС;

- запровадити швидке здійснення гарантійних виплат потерпілим особам за страховиків-банкрутів до введення в дію Закону (зараз це роки, а пропонується до 90 днів, заявив Я. Железняк);

- запровадити пряме врегулювання у всіх випадках ДТП, в яких шкода завдана лише транспортному засобу, що дозволить потерпілій особі звертатись за страховою виплатою до свого страховика, навіть якщо винуватець не застрахований;

- розширити застосування «європротоколу» – оформлення заяви про страхове відшкодування при ДТП без участі поліції.

Голова фінансового Комітету ВРУ Д. Гетманцев, коментуючи актуальність прийняття цього Закону, пояснив, що чинний ЗУ «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» працює вже майже 20 років і є застарілим.

Зараз ліміт відповідальності страховика за шкоду, заподіяну життю та здоров'ю, становить 320 тис. грн на одного потерпілого, незалежно від кількості потерпілих, а за шкоду, заподіяну майну потерпілих, – 160 тис. грн на одного потерпілого, але не більш ніж 800 тис. грн на одну страхову подію.

Упродовж двох років після введення в дію нового Закону пропонується поетапно збільшити ці суми за шкоду, завдану життю та здоров'ю потерпілих, до 1 млн грн на одного потерпілого та 20 млн грн на один страховий випадок незалежно від кількості потерпілих людей, а за шкоду, завдану майну потерпілих, – до 2 млн грн на один страховий випадок незалежно від кількості потерпілих осіб, додав Д. Гетманцев.

За словами **начальника юридичного управління МТСБУ (Моторне(транспортне) страхове бюро України) Р. Роменського**, в Україні через новий Закон про ОСЦПВ

№ 8300 у водіїв частіше перевірятимуть договір ОСЦПВ («автоцивілку»). Наразі в нашій країні поліцейські мають право перевіряти наявність договору ОСЦПВ лише при складанні протоколів про порушення правил дорожнього руху та при оформленні матеріалів ДТП. Але після набуття чинності нового Закону про ОСЦПВ, поліцейські перевірятимуть наявність «автоцивілки» не лише при складанні протоколів про порушення правил дорожнього руху та при оформленні матеріалів ДТП, але також під час спостереження за дорожнім рухом, у тому числі шляхом автофіксації. Щоправда, поліція отримає таке право лише після відповідних змін до Кодексу України щодо адміністративних правопорушень.

Крім того, будуть розширені права співробітників Державної прикордонної служби України. Наразі вони мають право перевіряти наявність ОСЦПВ лише під час перетину транспортними засобами державного кордону. Новий Закон дозволяє прикордонникам здійснювати таку перевірку в місцях здійснення прикордонного контролю незалежно від належності та місця реєстрації транспортного засобу.

Ще одне нововведення полягає в тому, що тепер у водіїв перевірятимуть ОСЦПВ співробітники Укртрансбезпеки під час здійснення державного контролю.

Тож новий Закон про ОСЦПВ передбачає масштабну реформу автострахування. Головне нововведення полягає у поступовому збільшенні страхових виплат до розмірів, встановлених у Євросоюзі. Після вступу України до Євросоюзу страхові виплати збільшаться в рази.

Відтак, за законодавством є два види договорів обов'язкового страхування:

- внутрішній – цивільно-правової відповідальності, який діє в Україні;

- міжнародний – договір членів міжнародної системи автострахування «Зелена картка».

За новим Законом відповідає за укладання договору на транспортний засіб:

- той, на кого він зареєстрований;

- фізособа, яка ввезла ТЗ в Україну тимчасово;

- власник незареєстрованого ТЗ.

Укласти договори треба у такі строки:

- ТЗ незабезпечений, тобто на нього ще немає договору – не пізніше дня реєстрації;
- ТЗ незареєстрований, непереєстрований, знятий з обліку, але є номерний знак для разових поїздок – до початку використання;
- попередній договір добігає кінця – не пізніше останнього дня строку його дії;
- ТЗ ввозять на територію України та немає сертифіката «Зелена картка» – перед в'їздом;
- виїжджати з України у країну, яка є членом системи «Зелена картка», без чинного в цій країні міжнародного договору неможна.

До системи Green Card входять 45 бюро Green Card. Вони представляють близько 1500 автостраховиків у 50 країнах Європи, Північної Африки та Близького Сходу.

При в'їзді на територію України ТЗ з іноземною реєстрацією на весь час його перебування має діяти договір «Зелена картка» від іноземного страховика або внутрішній договір страхування. При виїзді – договір «Зелена картка», укладений в Україні страховиком – повним членом МТСБУ.

МТСБУ регулює страховий ринок «автоцивілки», а Національний банк України – страховий ринок загалом.

МТСБУ веде єдину централізовану базу даних щодо «автоцивілки». У ній мають бути дані про:

- страховиків;
- договори, укладені страховиками-членами МТСБУ;
- страхові випадки: їхній стан, результати врегулювання, ТЗ та страхувальників, у тому числі їхні персональні дані;
- інші відомості.

Порядок внесення інформації до бази даних затверджує МТСБУ і доступ до неї надається безоплатно. Вона може бути відкритою чи з обмеженим доступом. Відкритою є про договір обов'язкового страхування для конкретного ТЗ, дані про страховика, про укладення договору та про умови використання забезпеченого ТЗ, якщо на нього укладений внутрішній страховий договір.

Власник ТЗ може безоплатно отримувати від МТСБУ такі дані з бази:

– про історію страхових випадків з автівкою, якою він володів;

– про історію ДТП автівок, якими він володів протягом останніх семи років.

Наявність та чинність договорів «автоцивілки» через базу даних можуть перевіряти:

– поліцейські під час регулювання дорожнього руху, здійснення контролю за ним та за правомірністю експлуатації ТЗ. Це можуть фіксувати на фото і відео. Також під час оформлення ДТП та порушення ПДР. Тобто у «копів» буде більше підстав для перевірки, бо зараз вони вивчають поліс у разі порушень ПДР та оформленні ДТП;

– прикордонники у місцях їхнього контролю. До змін – тільки під час перетинання кордону;

– посадові особи Укртрансбезпеки. Раніше таких повноважень не було.

Якщо у базі немає внутрішнього договору, водій має натомість пред'явити сертифікат «Зелена картка» на вимогу.

Закон забороняє нав'язувати послуги з «автоцивілки». Страховики не можуть відмовляти в договорі власнику ТЗ (хіба що відмова обумовлена законом) та вимагати, щоб він придбав якісь інші послуги як обов'язкову умову договору.

Не можна продавати поліси в місцях:

- реєстрації та перереєстрації ТЗ;
- оформлення дозвільних документів;
- контролю їхньої наявності.

Проте дозволено продавати через мультимодальні термінали на пунктах пропуску через кордон.

За Законом страховий договір укладається в електронній формі з паперовою його формою.

Страховики на сайтах мають розмістити перелік відомостей, які мають істотне значення для оцінки страхового ризику, та інформацію, яку враховують при визначенні страхової суми. У тій формі, яка влаштує страховика, клієнт їх надає.

Внутрішній договір:

– набирає чинності з часу і дати внесення даних до бази даних;

– припиняється о 24 год того дня, який є датою завершення договору.

Міжнародний договір:

- набирає чинності у визначений у ньому день о 24 год;
- припиняє дію о 24 год того дня, який є датою завершення договору.

Страхове покриття діє увесь строк дії договору. Страхову премію у повному обсязі треба сплати до або під час укладання договору.

Коли договір підписаний, не пізніше дати його початку, власнику ТЗ мають видати страховий поліс в обраний ним спосіб.

У полісі мають бути:

- номер договору;
- дата і час початку дії, строк дії;
- інформація про страхувальника і ТЗ;
- найменування страховика, його адреса, електронна пошта для подання скарг і заяв, номер телефону;
- розмір страхової премії та страхової суми;
- посилання на договір у базі;
- обмеження щодо умов використання ТЗ, якщо вони є (для внутрішнього договору);
- територія дії договору (для міжнародного договору);
- інша інформація, яку МТСБУ визначить як обов'язкову.

Безоплатно на вимогу страхувальника при укладанні договору йому мають видати бланк європротоколу про ДТП з інструкцією.

У разі зміни власника, новий має протягом 15 днів з набуття права зв'язатися із страховою компанією (СК) та надати їй свої особисті дані.

Строк дії внутрішнього договору. Він може бути менше шести місяців тільки щодо поки незареєстрованих ТЗ (на строк до реєстрації) та ТЗ з іноземною реєстрацією (на час перебування в Україні). Такі короткочасні договори можуть бути на 15 днів, 21 день, місяць, два місяці, три місяці, чотири місяці, п'ять місяців.

Строк дії міжнародного договору. «Зелена картка» може бути на 15 днів, 21 день, один місяць, два місяці, три місяці, чотири місяці, п'ять місяців, шість місяців і так до одного року.

Новий договір, якщо його укладають щодо вже застрахованого ТЗ із чинним полісом, анулює попередній. Також договір можна розірвати достроково з ініціативи страхувальника або страховика, але страхувальник має дати згоду.

Страхувальник може в односторонньому порядку за письмовою вимогою розірвати договір, якщо власник ТЗ змінюється або автівка знищена. У такому випадку протягом трьох років страхувальник може написати заяву до страховика про повернення частини страхової премії. Гроші мають повернути протягом 30 днів з дня отримання заяви. Це стосується внутрішніх договорів.

Якщо власник змінюється в результаті відчуження авто, строк дії договору продовжується, а обов'язки переходять до нового власника. У разі смерті страхувальника права й обов'язки за договором переходять тому, хто отримує автівку у спадок.

Розмір страхової премії СК визначає самостійно та може враховувати історію ДТП з вини страхувальника чи власника ТЗ. Франшизу, яку зараз встановлюють всі та розмір якої обмежений 2 % страхової суми, новими Законом у договорі забороняють застосовувати.

Є низка пільг для фізичних осіб-страхувальників. Їх застосовують у тому випадку, якщо об'єм двигуна ТЗ до 2500 см³ або потужність електродвигуна до 1500 кВт включно та його не використовують з комерційною метою. Застосовувати пільгу можна тільки до однієї автівки страхувальника.

50 % премії сплачують власники ТЗ за умови особистого керування або в разі керування особою пільгової категорії:

- УБД;
- учасники Революції Гідності;
- учасники війни;
- особи з інвалідністю II групи;
- чорнобильці I чи II категорії;
- пенсіонери.

50 % премії сплачують власники ТЗ – особи з інвалідністю I групи за умови особистого керування, керування іншою особою у присутності страхувальника чи в разі керування особою з пільгової категорії.

Умови для пільговиків новий Закон погіршує. Бо за поки чинним Законом щодо «автоцивілки» (ст. 13), який припинить діяти з наступного року, УБД, постраждали учасники Революції Гідності, особи з інвалідністю внаслідок війни, особи з інвалідністю I групи

взагалі звільняються від обов'язку укласти договір обов'язкового страхування. За новим Законом їм пропонують лише знижку на поліс.

Максимальні розміри страхових сум залежно від шкоди будуть доводити до мінімальних рівнів, встановлених Євродирективою.

Страхові суми за внутрішніми договорами:

- у разі шкоди життю та здоров'ю потерпілих – не менше 1,3 млн євро на одну потерпілу фізособу та не менше 6,45 млн на один страховий випадок, незалежно від кількості потерпілих;

- шкода майну потерпілих – не менше 1,3 млн євро на один страховий випадок незалежно від кількості потерпілих.

Але такими будуть розміри виплат з 1 січня року, який настане через п'ять років після вступу України до ЄС. Тобто ще не скоро. Поки перехідний етап та поступове їхнє підвищення.

Шкода життю і здоров'ю. Зараз ліміт 320 тис. грн на одного потерпілого, а буде:

- з 1 січня 2025 р.: 500 тис. грн на потерпілу особу або 5 млн грн на один страховий випадок;

- з 1 січня 2026 р., але не раніше 1 січня року наступного після того, коли скасують чи припинять воєнний стан – 1 млн грн на потерпілу особу та 20 млн грн на страховий випадок;

- з 1 січня року, наступного після вступу до ЄС – 10 млн грн на потерпілу та 50 млн на страховий випадок;

- з 1 січня другого року після вступу до ЄС – 20 млн грн на потерпілу та 100 млн грн на страховий випадок;

- з 1 січня третього року після вступу до ЄС – 32 млн грн на потерпілу та 160 млн грн на страховий випадок.

Шкода майну. Зараз ліміт 160 тис. грн на потерпілого або 800 тис. на одну страхову подію, а буде:

- з 1 січня 2025 р.: 250 тис. грн на потерпілу особу або 1,25 млн грн на один страховий випадок;

- з 1 січня 2026 р., але не раніше 1 січня року наступного після того, коли скасують чи припинять воєнний стан – 2 млн грн на страховий випадок;

- з 1 січня року, наступного після вступу до ЄС – 10 млн грн на страховий випадок;

- з 1 січня другого року після вступу до ЄС – 16 млн грн на страховий випадок;

- з 1 січня третього року після вступу до ЄС – 32 млн грн на страховий випадок.

Страхові виплати будуть у тій сумі, яка була встановлена на день укладання договору. Якщо постраждали декілька осіб, суму між ними розподіляють пропорційно завданій шкоді протягом 30 днів після ДТП. Якщо нових постраждалих виявлять вже після виплати – виплатять їм гроші у межах залишку.

Суттєве підвищення лімітів вплине на вартість полісів «автоцивілки». Але точні масштаби здороження важко визначити, оскільки за Законом ціноутворення на ринку буде вільним.

За словами Р. Роменського, відповідно до нового Закону, страхові компанії мають право самостійно встановлювати ціни за відповідним страховим продуктом та індивідуально для кожного клієнта.

Як зазначив генеральний директор МТСБУ **О. Берназюк**, впровадження нового Закону значно покращить гарантійну функцію МТСБУ перед потерпілими за зобов'язаннями колишніх страховиків-членів Бюро. Адже за ним МТСБУ має право здійснювати регламентні виплати одразу після того, як страховик припинив членство і протягом законодавчо встановленого строку не виконав свої зобов'язання щодо страхової виплати. Нарешті здійснення процедур ліквідації (самоліквідації/банкрутство) страховика не буде перешкодою для проведення Бюро такої виплати.

Виплати у зв'язку з лікуванням у розмірі підтверджених медзакладом та розрахунковими документами здійснюють на доправлення, розміщення, утримання, діагностику, лікування, протезування, реабілітацію потерпілого у лікарні. Плюс підтверджені витрати на догляд та ліки. Мінімальний розмір виплати у зв'язку з лікуванням – 1/30 актуального розміру мінімалки за один день лікування, тимчасової непрацездатності. Сплачувати її можуть максимум 120 днів.

Виплати у зв'язку з втратою працездатності. Сума – це недоотримана

середня зарплата, середній дохід за час непрацездатності. Для ФОПів – неотриманий за цей період дохід. Для непрацюючих – 1/30 від актуального розміру мінімальної заробітної плати за кожен день непрацездатності.

Виплати у зв'язку зі стійкою втратою чи зменшенням професійної працездатності. Суму визначають у розмірі втраченого заробітку, доходу. Туди мають включати витрати на пристосування до нових умов життя. Порядок та умови має затвердити Кабмін. Якщо потерпілий та страховик не домовляться про інше, цю виплату здійснюють щомісяця рівними частинами, але не більше ніж до досягнення особою пенсійного віку.

У тому разі, якщо внаслідок ДТП людина стала особою з інвалідністю, встановлюють такі мінімальні суми виплат:

- встановлення I групи або визнання потерпілої дитиною з інвалідністю – 36 розмірів мінімальної заробітної плати;
- встановлення II групи – 18 розмірів мінімальної заробітної плати;
- встановлення III групи – 12 розмірів мінімальної заробітної плати.

Виплата за моральну шкоду. Розмір – 10 % від страхової виплати у зв'язку з лікуванням та втратою працездатності. Зараз це до 5 % страхової виплати за шкоду, заподіяну здоров'ю.

Виплата в разі смерті потерпілого. Вона передбачена, якщо потерпілий помер протягом року після ДТП та внаслідок неї. Її мають виплачувати утриманням померлого. Розмір не може бути меншим 36 розмірів мінімалки на день страхового випадку.

Також чоловік (дружина), діти та батьки померлого мають право на відшкодування моральної шкоди. Її розмір – не менше 25 мінімальних зарплат на дату страхового випадку.

Упродовж двох років після введення в дію нового Закону пропонується поетапно збільшити ці суми за шкоду, завдану життю та здоров'ю потерпілих до 1 млн грн на одного потерпілого та 20 млн грн на один страховий випадок незалежно від кількості потерпілих людей, а за шкоду, завдану майну потерпілих, – до 2 млн грн на один страховий випадок незалежно від кількості потерпілих.

Виплата у разі пошкодження ТЗ. Вона включає витрати на ремонт у тому числі умисних пошкоджень, якщо рятували потерпілих, евакуацію та послуги стоянки. Вартість деталей оцінюють або представник страховика, або оцінювач, судовий експерт.

За словами О. Берназюка, на сьогодні, як відомо, виплати здійснюються на підставі експертизи: як експерт обрахував, таку суму страхова компанія і виплачувала, звичайно, з урахуванням зносу запчастин, що передбачає нинішня методика. Згідно з новим Законом, поняття зносу не буде, він не нараховуватиметься.

Якщо ТЗ експлуатували менше п'яти років та він ще під гарантією, вартість деталей має бути не меншою за нові, дозволені для обслуговування виробником. Якщо автівка старша – вартість аналогічних оригінальним деталей.

Потерпілий має обрати ремонтників з того переліку, який визначає страховик та розміщує на своєму сайті. Але обирати тільки з цього кола власник авто має у тому випадку, якщо не менше трьох запропонованих ремонтників перебувають у 150 км від місця його проживання або розташування автівки. Якщо відстань більше 150 км, тоді обирає сам.

Якщо автівці менше п'яти років та вона під гарантією, ремонт має бути у сервісному центрі виробника.

Якщо потерпілий відмовляється ремонтувати на таких умовах, страховик має сплатити вартість ремонту, розраховану СК чи оцінювачем або судовим експертом. Послуги оцінювача або експерта має компенсувати страховик.

Виплата в разі знищення авто. Знищеною автівка вважається, якщо вартість ремонту перевищує ринкову на день ДТП. Сума виплати – це різниця між ринковою вартістю до та після пошкодження плюс витрати на евакуацію. Вартість до ДТП встановлюють оцінювач, судовий експерт або страховик за законодавством про оцінку майна. Вартість після пошкодження – на підставі запропонованої ціни за пошкоджену автівку на профільному аукціоні.

Якщо потерпілий погоджується на відчуження автівки страховою, тоді виплата – це ринкова вартість на день ДТП та витрати на евакуацію.

Щодо **подачі заяв на виплату**, то якщо дотепер участь страхових компаній у системі прямого врегулювання збитків була добровільною, то за новим Законом вона стане обов'язковою.

Пряме врегулювання. Потерпілий може звертатися по врегулювання до свого страховика – власної страхової компанії, а не до тієї СК, з якою договір про «автоцивілку» уклав відповідальний за ДТП. Це одна з довгоочікуваних та зручних для водіїв норм. Але у неї є певні умови:

- пряме врегулювання можливе, якщо ДТП відбулось за участі лише двох ТЗ, з яких або на обидва є «автоцивілка», або «автоцивілка» є на автівку потерпілого та у ДТП її пошкоджено або знищено. В інших випадках звертатися можна тільки до страховика, відповідального за ДТП;

- звернувшись по врегулювання до своєї СК, потерпілий втрачає право звертатися до СК, відповідальної за ДТП і, навпаки, якщо звернулася до СК відповідальної, то не може до своєї.

У випадку прямого врегулювання СК потерпілого звертається із зворотною вимогою до страховика, відповідального за ДТП.

Строки заяви на виплати. Протягом року після ДТП можна подавати заяву, якщо пошкоджено автівку, майно, протягом трьох років – якщо заподіяна шкода життю чи здоров'ю.

Граничний строк прийняття рішення страховиком за заявою – 60 днів із дня її подання, якщо всі документи в нормі. Якщо СК вивчає обставини та наслідки, замовляє дослідження чи експертизу, граничний строк не може перевищувати 90 днів. Строки розгляду Закон суттєво скорочує, і це також одна з найпривабливіших для автовласників умов.

Про рішення страховик має повідомити заявника письмово та протягом трьох днів здійснити страхову виплату.

У разі ДТП водій, причетний до ДТП, має протягом трьох днів повідомити про неї

страховика, з яким укладений договір про автоцивілку.

- Якщо на місце викликали поліцейських, вони мають перевірити страхові поліси та сприяти тому, що місце пригоди та транспортні засоби перевірів представник СК. Пошкоджені автівки треба зберігати у тому ж стані, що й після ДТП, поки їх не огляне страховик. Компанію зобов'язують провести огляд протягом 10 днів після повідомлення про пригоду. Про огляд укладають акт, який може бути в електронному вигляді. Якщо страховик у передбачені строки після повідомлення не огляне ТЗ і при цьому потерпілий огляду не перешкоджав, компанія має компенсувати витрати потерпілому на визначення розміру шкоди.

- Європротокол. Це оформлення ДТП її учасниками без участі поліції. Його бланк при укладанні страхового договору має видавати СК. За законом після укладання європротоколу та його надання страховику у паперовій чи електронній формі водії можуть залишити місце пригоди.

Європротокол у разі ДТП та для потреб страхування можна застосувати за таких умов:

- ДТП контактна, наявне зіткнення;
- учасниками є дві автівки і у водіїв є поліси автоцивілки;
- шкода заподіяна лише ТЗ, немає шкоди життю, здоров'ю;
- у водіїв немає ознак сп'яніння, впливу ліків;
- у разі досягнення згоди водіїв.

Як пояснив Р. Роменський, до впровадження нового Закону страхова виплата у випадку ДТП, оформленого за допомогою Європротоколу, обмежувалася лімітом у 80 тис. грн. Після впровадження нового Закону ліміт відшкодування буде у межах страхової суми, якщо НБУ не встановить максимальних розмірів виплати.

Експерти звертають увагу, що поступове зростання максимальних сум страхових виплат до рівня країн Європейського Союзу значно покращить захист прав постраждалих у ДТП. Завдяки нововведенням постраждалі від ДТП матимуть змогу отримати страхове

відшкодування значно швидше – терміни скоротяться з декількох років до кількох місяців.

Щодо штрафів для порушників, то якщо страхувальник при укладанні договору надасть недостовірні дані і це призведе до зменшення страхової премії СК, тоді з нього стягують штраф у п'ятикратному розмірі страхової премії, але не більше 50 % розміру страхової виплати.

Якщо страхувальник використовував автівку, на яку договором встановили обмеження умов використання (як от умови для пільговиків), та спричинив ДТП, тоді йому загрожує штраф у десятикратному розмірі страхової премії, але не більше 50 % страхової виплати.

Якщо страхову виплату СК провела, а потім з'ясувалося, що суму визначили на підставі неповних, неправдивих чи недостовірних даних, виплату або повністю, або у частині, яка нарахована безпідставно, треба буде повернути. Плюс витрати страховика у зв'язку з виплатою.

Завдяки нововведенням постраждалі від ДТП матимуть змогу отримати страхове відшкодування значно швидше – терміни скоротяться з декількох років до кількох місяців.

Загалом, новий Закон про автоцивілку має суттєво покращити систему страхування відповідальності власників транспортних засобів в Україні. Збільшення лімітів виплат, відшкодування без урахування зносу, нова система виплат, справедлива ціна, обов'язкове пряме врегулювання збитків та реформа МТСБУ – все це має зумовити кращий захист прав потерпілих у ДТП, зменшення бюрократії та стимулювання розвитку конкурентного ринку автоцивілки.

Водночас експерти звертають увагу на те, що новий Закон про ОСЦПВ несе із собою як позитивні, так і негативні аспекти для водіїв. З одного боку, покращення якості послуг та швидше розв'язання питань у випадку ДТП, з іншого – зростання цін за страховку може бути проблемою для українських водіїв, щоб оформити «автоцивілку».

Незважаючи на це, зокрема, директор СК «Експрес Страхування» Т. Щучьєва вважає, що новий Закон додасть імпульсу для розвитку вітчизняного ринку автострахування і стане ще одним кроком на шляху України до ЄС.

Щодо підвищення лімітів страхового покриття, вона як страховик не бачить у цьому питанні великих ризиків. Адже, як показує практика, випадків серйозних ДТП, коли ліміт може бути вибраний, досить небагато. Відтак, страховики не будуть змушені виплачувати шалені суми щомісяця. Звісно, що збільшення лімітів страхових виплат призводить до подорожчання вартості страхового полісу. Але цей факт треба просто прийняти, зазначає вона.

Законодавче введення моделі прямого врегулювання збитків Т. Щучьєва вважає оптимальною. Така схема, на її думку, по-перше, зумовить покращення сервісу для клієнтів, і, по-друге, дасть змогу страховикам формувати з ними більш тісні та довготривалі стосунки. Це сприятиме формуванню нового рівня відносин між клієнтом і страховою компанією.

А от норми нового Закону щодо корпоративного управління МТСБУ українські страховики вважають спірними. Адже вони зроблять українське Бюро чи не найзарегульованішим серед аналогічних європейських структур.

Але, за словами Я. Железняка, вже досягнуто домовленості про внесення найближчим часом у законодавство низки важливих правок для індустрії страхування.

Загалом новий Закон робить акцент на превентивних заходах. Так, запроваджується система бонусів для водіїв, які не мають порушень правил дорожнього руху.

Закон передбачає активне використання електронних сервісів для оформлення та обслуговування договорів «автоцивілки». Нині в Україні рівноцінно діють договори «автоцивілки» на паперових носіях і в електронній формі. Після набрання чинності Законом паперові поліси існуватимуть тільки до 1 січня 2026 р. Після цієї дати залишаться лише електронні. Тож новий Закон стимулюватиме розвиток інноваційних продуктів та послуг на ринку «автоцивілки».

Також з'явилася норма, згідно з якою під час укладання нового договору ОСЦПВ попередній автоматично втрачає свою силу. Поки що такого обмеження немає. Теоретично автовласник може мати й 10 чинних полісів «автоцивілки».

У Європі обов'язкове страхування ОСЦПВ запроваджене ще з початку ХХ ст. Поступове введення ОСЦПВ на територіях більшості європейських країнах поставило питання щодо необхідності поширення такого страхування на власників транспортних засобів, що прибули з інших держав. Основним положенням є захист інтересів власників наземних транспортних засобів та потерпілих від цих засобів при відвідуванні інших країн.

І, якщо спочатку існували держави, що не поширювали вимогу про обов'язковість страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів на іноземних автомобілістів (Німеччина, Швейцарія, Австрія, Чехословаччина), то поступово і вони схилялися до думки про загальну обов'язковість цієї вимоги. Таким чином, виникла передумова до створення міжнародного законодавства, що уніфікує визначені правила в цьому виді страхування. Перші спроби в цій галузі були початі ще до Другої світової війни. Проте ці спроби були невдалими.

У післявоєнний час у зв'язку зі зростанням автомобільного руху у європейських країнах треба було якнайшвидше створити систему, яка могла б посприяти в досягненні таких двох основних цілей. По-перше, треба було захищати інтереси потерпілого в результаті дорожньо-транспортної події у випадку заподіяння йому збитку (шкоди) іноземним громадянином, а по-друге, позбавити власника транспортного засобу під час подорожі по території Європи від необхідності виконання додаткових вимог з автострахування, що передбачаються національними законами про обов'язкове страхування цивільної відповідальності автовласників.

У 1949 р. урядам країн Західної Європи було видано Рекомендації щодо основних принципів договорів страхування відповідальності власників автотранспортних засобів перед третіми особами. Того ж року скликана в Лондоні Міжнародна конференція зі страхування автомобілів приймає Рекомендацію Європейської економічної комісії та створює Раду агентств.

Через чотири роки було створено систему «Зелена картка», до якої увійшли 10 країн – Бельгія, Великобританія, Греція, Данія, Ірландія, Італія, Люксембург, Нідерланди, ФРН та Франція. Україна стала членом міжнародної системи «Зелена картка» в січні 1997 р. У цій системі нашу країну представляє Моторне (транспортне) страхове бюро України (МТСБУ), створене відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 28.09.1996 р. № 1175. Саме воно виступає гарантом відшкодування шкоди на території країн-членів «Зеленої картки», заподіяної власниками транспортних засобів, які зареєстровані в Україні, і об'єднує понад 60 вітчизняних страхових компаній. Повне охоплення обов'язковим страхуванням цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів в Україні було запроваджено 2000 р.

На сьогодні в усіх країнах-членах ЄС існує принаймні один вид обов'язкового страхування: страхування відповідальності власників транспортних засобів перед третіми особами. Досвід свідчить, що для захисту інтересів третіх осіб обов'язкове страхування запроваджується, як правило, у тих сферах, де ризик вважається дуже високим, або де потрібно справедливо розподілити страхові премії серед населення.

Директиви в галузі автотранспортного страхування є визначним прикладом успіху і важливим фактором, який сприяв втіленню в життя принципу вільного пересування автомобілістів і їхніх транспортних засобів по всіх країнах ЄС. Також визначено механізм виплати компенсацій постраждалим у дорожньо-транспортних пригодах, винуватцями яких є власники автомобілів з інших країн ЄС. З цією метою в директивах передбачено використання створених страховиками бюро та системи «Зелена картка». Ця система забезпечує ефективну виплату компенсацій за сотнями тисяч дорожньо-транспортних пригод, до яких причетні транспортні засоби більш ніж з однієї країни-члена ЄС.

Прийняття перших трьох директив у цій галузі страхування (Директиви Ради 72/166/ЄЕС від 24 квітня 1972 р. про наближення законів держав-членів щодо страхування

цивільної відповідальності у зв'язку з використанням моторних транспортних засобів та щодо забезпечення виконання обов'язку щодо страхування такої відповідальності, Другої Директиви Ради 84/5/ЄЕС від 30 грудня 1983 р. про наближення законів держав-членів щодо страхування цивільної відповідальності у зв'язку з використанням моторних транспортних засобів, Третьої Директиви Ради 90/232/ЄЕС від 14 травня 1990 р. про наближення законів держав-членів щодо страхування цивільної відповідальності у зв'язку з використанням моторних транспортних засобів) означало важливий крок у напрямі створення в ЄС єдиного ринку у сфері автотранспортного страхування:

- було запроваджено вимогу про те, що всі автотранспортні засоби в країнах Співтовариства повинні мати страхове покриття відповідальності власників транспортних засобів перед третіми особами (обов'язкове страхування відповідальності власників транспортних засобів), були встановлені мінімальні суми такого покриття;

- страхові поліси дійсні на території всіх країн-членів Співтовариства, це забезпечує вільне пересування автотранспортних засобів і більше немає потреби перевіряти наявність страхових полісів на кордонах. Це стало значним кроком у напрямі забезпечення свободи руху людей та товарів через кордони;

- було визначено, що постраждалі в дорожньо-транспортних пригодах (ДТП), спричинених невизначеними або незастрахованими транспортними засобами, отримуватимуть компенсацію від компенсаційних органів (гарантійних фондів), створених у всіх країнах-членах ЄС;

- було визначено, що всі пасажирів транспортного засобу (в тому числі, члени сім'ї водія) підпадають під визначення постраждалих у ДТП і на них поширюється дія обов'язкового страхового покриття.

Перші три директиви базуються на системі «Зелена картка», яка забезпечує виплату компенсації постраждалим у ДТП, винуватцями яких є транспортні засоби приїжджих, через приватну мережу Бюро, що працюють у системі

«Зелена картка», створеній страховиками у всіх країнах-членах ЄС.

Однак ще залишалась одна суттєва прогалина: оскільки спочатку метою було усунення перевірок наявності страхування на кордонах, система «Зелена картка» забезпечувала виплату компенсації постраждалим у ДТП лише в тих випадках, коли ДТП сталося в країні їх постійного проживання. У тих випадках, коли ДТП сталося не в тій країні-члені ЄС, яка є місцем постійного проживання постраждалої особи (приїжджа постраждала особа), система не забезпечувала виплату компенсацій. Цю прогалину було заповнено з прийняттям Четвертої директиви ЄС в галузі автотранспортного страхування (Директива Європейського парламенту і Ради 2000/26/ЄС від 16 травня 2000 р. про наближення законів держав-членів щодо страхування цивільної відповідальності у зв'язку з використанням моторних транспортних засобів), в якій визначено ефективний механізм врегулювання вимог, що стосуються таких випадків. При розробці цього механізму ставилося завдання досягти подвійної мети: забезпечити швидку виплату компенсацій «приїжджим постраждалим особам» та створити ефективну систему виплати компенсацій, яка забезпечуватиме мінімальний рівень витрат, пов'язаних з використанням послуг юристів та зверненнями до суду.

Оскільки в ці чотири директиви неодноразово вносили суттєві зміни з міркувань ясності та раціональності, виникла необхідність у їх кодифікації разом із Директивою Європейського парламенту і Ради 2005/14/ЄС від 11 травня 2005 р. про внесення змін до Директив Ради 72/166/ЄЕС, 84/5/ЄЕС, 88/357/ЄЕС та 90/232/ЄЕС та Директиви Європейського парламенту і Ради 2000/26/ЄС про страхування цивільної відповідальності у зв'язку з використанням моторних транспортних засобів. Для цього було ухвалено Директиву Європейського парламенту і Ради 2009/103/ЄС від 16 вересня 2009 р. «Про страхування цивільної відповідальності у зв'язку з використанням моторних транспортних засобів та забезпечення виконання обов'язку щодо страхування такої відповідальності».

У деяких країнах існують також інші види обов'язкового страхування, такі як страхування виплати компенсації працівникам, страхування професійної відповідальності і т. п.

Наприклад, щоб отримати автострахування в Бельгії, необхідно відповідати певним критеріям. По-перше, вирішальне значення має вік і стаж водіння. Більшість страховиків віддають перевагу водіям старше певного віку з кількома роками водіння. Далі, потрібно бути резидентом. Автомобіль також має бути зареєстрований у Бельгії. При реєстрації автомобіля можливе страхування.

У Бельгії існує три основні види автострахування:

- Відповідальність перед третіми особами (Responsabilité Civile/Wettelijke Aansprakelijkheidsverzekering). За бельгійським законодавством цей вид страхування є обов'язковим для всіх водіїв. Він покриває збитки, завдані іншим особам, у разі аварії, але не покриває збитки, завдані вашому транспортному засобу через страхування відповідальності перед третіми особами. Це також не допоможе при особистих травмах. Премії залежать від того, на якому автомобілі водій їздить, і від об'єму двигуна. Більші двигуни зазвичай означають вищі премії. Це базовий захист, який потрібен кожному водієві.

- Частна комплексна страховка (MiniOmnium/MiniCasco). Цей вид є кроком вперед у порівнянні зі страхуванням відповідальності перед третіми особами. Це забезпечує певний захист від крадіжки, пожежі, стихійних лих та розбиття скла. Сюди входять відповідальність перед третіми особами та витрати на ремонт автомобіля після аварії. Але, якщо водій-клієнт СК винен в аварії, це не покриє збитки його автомобіля. Додавання додаткових опцій, як-от допомога з юридичними справами, може підвищити вартість страхового пакета.

- Повне КАСКО (MaxiOmnium/MaxiCasco). Поліси повного страхування у Бельгії покривають усі загальні витрати навіть за наявності вини водія застрахованого автомобіля. Це максимальний захист. Багато полісів пропонують безкоштовний автомобіль,

поки авто клієнта ремонтується. До полісу можна також додати додаткові послуги, як-от страхування на випадок поломки або юридичну допомогу. Повністю повне покриття забезпечує душевний спокій, але коштує вищу вартість. Однак є загальні винятки, такі як умисне ушкодження.

Існують додаткові варіанти страхування автомобіля та знижки для різних стилів життя. Ці послуги заохочують до безпечного та екологічного водіння.

Допомога на дорозі – це порятунок, коли автомобіль ламається. Це додаткова послуга, яка допоможе вам відбуксирувати або відремонтувати автомобіль на місці. Багато страхових компаній у Бельгії пропонують це у своїх комплексних полісах. Його покриття по всій Європі робить його ще привабливішим.

Страхування автомобіля в Бельгії з часом може стати доступнішим завдяки бонусам. Страховики пропонують знижки на премії для водіїв, які не висувають претензій. Це називається бонусом без претензій. Чим довше водій буде без подання претензії, тим меншими можуть бути його майбутні премії. Ці бонуси можна навіть передати при зміні страховика.

Є й інші дисконтні програми. Деякі страхові компанії можуть зменшити премію водію, якщо він встановить у свій автомобіль засоби безпеки або пройде курс захисного водіння. Ці знижки винагороджують звички безпечного водіння та покращення безпеки автомобіля.

Страховики часто надають нижчі премії за електромобілі через їхні екологічні переваги. Існують також спеціальні стимули для впровадження рішень у сфері зеленої енергії. Ці стимули включають можливі податкові переваги, пов'язані з володінням електромобілем.

Порівняння цін на автострахування в Бельгії є ключовим для пошуку найкращого варіанта для клієнта. У цьому допомагає безліч онлайн-інструментів.

З іншого боку, існують штрафи за невиконання зобов'язань щодо страхування автомобіля. Несвоєчасні платежі можуть призвести до штрафів і збільшення премій. Якщо водій закінчить термін дії страхового

покриття, це може призвести до збільшення витрат, коли він спробує знову застрахуватися.

Серйозні порушення ПДР або шахрайство зі страхуванням також мають довгострокові наслідки. Вони можуть підвищити для водія майбутні страхові ризики, ускладнюючи та здорожчуючи отримати покриття пізніше.

Система GreenCard є важливою для власників автомобілів у Бельгії, які планують подорожувати. Це є доказом того, що автомобіль застрахований за межами Бельгії, особливо в межах ЄС і деяких країнах, що не входять до ЄС. Для отримання цієї картки потрібно звернутися до своєї страхової компанії перед поїздом. Зазвичай вони надають вам Грін-карту безкоштовно. Відсутність цієї карти може призвести до проблем на закордонних дорогах.

Багато авторитетних агентств у Бельгії пропонують послуги з оренди автомобіля, і страхування має вирішальне значення в цьому процесі. Більшість орендованих автомобілів мають базове страхове покриття, включене у вартість оренди. Тим не менш, воно може не покривати всі збитки або крадіжки повністю. Тож існують додаткові варіанти страхування, як-от відмова від пошкоджень у разі зіткнення (CDW) або захист від крадіжки (TP). Ці додаткові страховки зменшують фінансовий ризик клієнта, якщо щось піде не так.

Португалія, як і більшість європейських країн, вимагає мінімального рівня страхування автомобіля. Це відоме як страхування відповідальності перед третіми особами. Водіння без страхування автомобіля в Португалії може призвести до серйозних штрафів і юридичних наслідків. Регулює страхування автомобілів у Португалії Управління нагляду за страховими та пенсійними фондами (Autoridade de Supervisão de Seguros e Fundos de Pensões – ASF).

У країні доступні кілька типів покриття, які відповідають різним потребам і бюджетам:

1. Страхування відповідальності перед третіми особами: це обов'язкове мінімальне покриття, передбачене законодавством у Португалії. Воно покриває збитки, завдані чужому автомобілю чи майну, а також рахунки за медичне обслуговування чи травми.

2. Комплексне страхування автомобіля: також відоме як «потрійне покриття покриває збитки, спричинені нещасними випадками, крадіжками, вандалізмом і стихійними лихами, такими як пожежа, повінь або град. Воно також включає відшкодування тілесних ушкоджень застрахованої особи та пошкодження інших транспортних засобів або майна.

3. Додаткове страхування відповідальності перед третіми особами: окрім обов'язкового страхування відповідальності перед третіми особами, цей вид страхування зазвичай пропонує вищі ліміти покриття та розширені переваги, гарантуючи достатній фінансовий захист у разі великої аварії чи інших непередбачених подій.

4. Додаткові варіанти страхування: деякі страхові компанії в Португалії пропонують додаткові варіанти страхування, які можуть включати допомогу на дорозі, яка надає допомогу в разі поломки чи надзвичайних ситуацій, і покриття оренди автомобіля, яке гарантує, що у клієнта СК є автомобіль на заміну під час ремонту його автомобіля. Ці додаткові переваги забезпечать додаткову зручність і спокій у дорозі.

У Португалії можна керувати автомобілем, застрахованим в іншій європейській країні, за умови наявності страхового свідоцтва.

В Австрії страхування автомобіля є не просто вибором, а юридичним обов'язком. Кожен водій в Австрії повинен знати закони про страхування автомобіля, щоб дотримуватися правил і бути захищеним.

Ключовими аспектами є:

1. Обов'язкове страхування відповідальності перед третіми особами.

Законодавчі вимоги: усі транспортні засоби в Австрії потребують страхування відповідальності перед третіми особами (Haftpflichtversicherung), щоб легально їздити по дорогах.

Покриття: це страхування покриває тілесні ушкодження та пошкодження майна, заподіяні третім особам у разі аварії.

Мінімальне покриття: Закон передбачає мінімальне покриття, але водії часто обирають вищий рівень покриття для посилення захисту.

2. Варіанти додаткового страхування.

Комплексне покриття (Kaskoversicherung): водії повинні мати страхування від третіх осіб, але також можуть додати комплексне покриття для додаткового захисту. Ця страховка захищає автомобіль клієнта СК від аварій, крадіжок і стихійних лих.

Часткове покриття (Teilkasko): цей план захищає від крадіжок, вандалізму та стихійних лих, але може не покривати нещасні випадки.

3. Особисте страхування від нещасних випадків.

Додаткове покриття: водії можуть включити особисте страхування від нещасних випадків у свій план, щоб покрити медичні витрати та надати гроші, якщо вони постраждають або загинуть у аварії.

4. Страхування «Зеленої карти».

Міжнародне покриття: для тих, хто планує подорожувати за межі Австрії, рекомендується зелена карта. Це розширення забезпечує страхове покриття в країнах-учасниках, забезпечуючи захист за межами національних кордонів.

5. Бонус без вимог (система бонус-малус).

Стимул для безпечного водіння: в Австрії страхові компанії щорічно надають знижки людям, які не подають жодних претензій. Це сприяє безпечній водійській практиці.

6. Мінімальні юридичні вимоги.

Доказ страхування: водії завжди повинні мати підтвердження страхування, відоме як «Versicherungsnachweis», у своїх автомобілях.

Штрафи за невідповідність: відсутність дійсної страховки може призвести до штрафів, вилучення вашого автомобіля або втрати прав.

7. Своєчасне повідомлення про інциденти.

Оперативне повідомлення: під час нещасного випадку дуже важливо своєчасно повідомити про подію страхову компанію. Затримка звітності може вплинути на процес розгляду претензій.

У кожному полісі страхування автомобіля є речі, які він не покриває, так звані винятки.

Поширені винятки у полісах страхування автомобіля включають:

Навмисне пошкодження, керування автомобілем у нетверезому стані, використання

особистого транспортного засобу в комерційних цілях.

Загалом кожна країна ЄС у підходах до автострахування керується як загальноєвропейськими директивами, так має і свої національні особливості.

Повертаючись до українських реалій, можна зазначити, що найбільшим викликом для учасників вітчизняного ринку обов'язкового автотранспортного страхування при реалізації положень Директиви 2009/103/ЄС стане приведення у відповідність із європейськими стандартами лімітів відповідальності вітчизняних страховиків за шкоду, завдану життю, здоров'ю та майну потерпілих осіб внаслідок дорожньо-транспортних пригод. Зокрема, у країнах-членах Європейського Союзу Директивою встановлено такі мінімальні страхові суми за договорами обов'язкового автотранспортного страхування:

- за шкоду, заподіяну майну, EUR 1 120 000 за однією страховою подією;

- за шкоду, заподіяну життю та здоров'ю, EUR 1 млн 120 тис. на одного потерпілого та EUR 5 млн 600 тис. за однією страховою подією незалежно від кількості потерпілих. Окрім цього, Європейська комісія кожні п'ять років коригує розміри мінімальних страхових сум в обов'язковому страхуванні ОСЦПВ відповідно до європейського індексу споживчих цін.

На практиці має відбутися так: максимальний розмір виплат за «автоцивілкою» суттєво зросте, сам процес врегулювання стане швидшим і простішим, але й страхові поліси подорожчають.

Тож у цілому, новий Закон про автоцивілку є значним кроком вперед для України. Він має зробити систему страхування відповідальності більш прозорою, справедливою та ефективною, що, у свою чергу, зумовить кращий захист прав як водіїв, так і потерпілих у ДТП (*Статтю підготовлено з використанням інформації таких джерел: Офіційний вебпортал парламенту України (<https://www.rada.gov.ua/news/razom/249743.html>; <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41058>; https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_029-09#Text); Економічна правда (<https://www.epravda>*

com.ua/news/2024/05/21/714004/; <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/04/5/698796/>); Інформаційно-аналітичний портал «Хвиля» (<https://hvylya.net/uk/news/293074-rada-prinyala-novyj-zakon-o-strahovanii-avto-cto-izmenitsya-dlya-voditeley>); Today.ua (<https://auto.today.ua/russkyj-v-ukrayne-u-vodytelej-stanut-chashhe-proveryat-avtograzhdanku/>); Му Україна (https://weukraine.tv/article/shcho-u-novomu-zakoni-pro-avtotsivilku-viplati-perevirki-pilhi-prjame-vrehuljuvannja-ta-jevroprotokol/#goog_rewarded); Espresso.tv (<https://espresso.tv/suspilstvo-rada-pidtrimala-zakonoproekt-pro-reformu-avtostrakhuvannya-podrobtsi>); OBOZREVATEL (<https://www.obozrevatel.com/ukr/ekonomika-glavnaya/economy/dlya-vodiiv-v-ukraini-zaprovdzhuyut-pravila-obovyazkovogo-strahuvannya-yak-u-es-zakonoproekt-uzhe-shvaleno.htm>); Polis.ua (<https://polis.ua/uk/articles/Novy-zakon-pro-OSTSPV-yak-tse-vplyne-na-vodiyiv>);

E-polis (<https://www.e-polis.net.ua/articles/novyj-zakon-pro-avtotsyvilku.html>); Delo.ua (<https://delo.ua/insurance/avtocivilka-stane-dijevoju-verxovna-rada-pidtrimala-reformu-avtostrakhuvannya-432517/>); Mind.ua (<https://mind.ua/publications/20273919-viplati-po-32-mln-podorozhchannya-polisiv-ta-pryame-vregulyuvannya-chogo-chekati-vid-novogo-zakonu-pro-osc>); Асоціація міжнародних автомобільних перевізників України (<http://www.asmap.org.ua/index1.php?id=60188>); Міжнародна асоціація водіїв (<https://internationaldriversassociation.com/uk/blog/how-to-obtain-car-insurance-in-belgium/>; <https://internationaldriversassociation.com/uk/blog/best-car-insurance-in-portugal/>; <https://internationaldriversassociation.com/uk/blog/best-car-insurance-in-austria/>); О. М. Салайчук. Євроінтеграційний поступ України: інновації у автотранспортному страхуванні (<https://core.ac.uk/download/pdf/197263624.pdf>)

О. Кривецький, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Чи стане допомогою для ЗСУ мобілізація засуджених

У травні цього року набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення окремих питань мобілізації, військового обліку та проходження військової служби», який дозволяє деяким категоріям ув'язнених мобілізуватися до лав Збройних сил України. Закон розроблено з метою визначення правових та організаційних засад залучення до військової служби громадян, яким призначено покарання за вчинення злочинів у вигляді обмеження волі або позбавлення волі.

Під час проведення мобілізації та/або дії воєнного стану до таких осіб судом може бути застосовано умовно-дострокове звільнення для проходження ними військової служби за контрактом, у разі, якщо засуджений виявив бажання проходити військову службу за контрактом та відповідає вимогам проходження військової служби. Засуджені можуть служити в ЗСУ виключно за власним бажанням і за умови,

що залишковий термін їхнього покарання не перевищує трьох років.

Не зможуть вийти достроково, навіть зголосившись воювати, засуджені за тяжкі й резонансні злочини, а саме: за злочини проти основ нацбезпеки України та пов'язані з тероризмом; умисне вбивство двох або більше людей, або вбивство з особливою жорстокістю; за злочини, поєднані зі зґвалтуванням чи сексуальним насильством. Не будуть звільнятися особи, причетні до терористичних актів, фінансування тероризму, а також особи, засуджені за порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатацію транспортних засобів у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння, що призвело до ДТП із загибеллю іншої особи. Також в остаточному варіанті Закону з'явилась норма про заборону умовно-дострокового звільнення за умов військової служби для тих осіб, хто відбуває покарання за тяжкі корупційні

правопорушення, а також для осіб, які займали особливо відповідальне становище, та тим ув'язненим, які відбувають покарання за замах на життя правоохоронців.

За даними міністра юстиції України Д. Малюськи, після ухвалення відповідного Закону було звільнено 2872 ув'язнених із 5196 охочих, 368 в'язням відмовили через стан здоров'я. Також, за його словами, нині щонайменше 50 тис. осіб через погашену судимість не перебувають на обліку в ТЦК і СП. «До того ж, в Україні наразі переповнені установи виконання покарань, зокрема слідчі ізолятори, вільних місць давно немає практично ніде, особливо у великих містах. Тому дане нововведення певним чином допоможе вирішити й цю проблему», – вважає міністр. За його словами, перша група засуджених, яких звільнили для служби у Силах оборони України, вирушать на фронт до кінця літа 2024 р. В інтерв'ю FinancialTimes він повідомив, що зараз перші звільнені в'язні проходять військовий вишкіл, який триватиме щонайменше два місяці.

Як повідомив речник Міноборони Д. Лазуткін, засуджені українці, яких буде мобілізовано до ЗСУ, нести будуть службу в спеціальних підрозділах. У них буде таке саме матеріальне забезпечення, як у діючих військових, однак їм не можна буде ходити у відпустку, а контракт має тривати до кінця воєнного стану в країні. Навіть якщо парламент ухвалить Закон про демобілізацію тих, хто нині воює, колишні засуджені залишаться в лавах ЗСУ до кінця війни. Власне, контракт таких військовослужбовців припиняється на таких умовах:

- за станом здоров'я, тобто на підставі висновку (військово-лікарської комісії про непридатність до військової служби з виключенням з військового обліку або про непридатність до військової служби з переглядом через 6–12 місяців;

- якщо такий військовослужбовець вчинив новий злочин і був за нього засуджений у вигляді нового позбавлення волі;

- у зв'язку з закінченням особливого періоду або оголошенням рішення про демобілізацію.

Також встановлюється відповідальність за ухилення від проходження військової служби такими особами – позбавлення волі на строк від 5 до 10 років. Якщо така особа вчинить під час служби в ЗСУ новий злочин, їй до покарання, призначеного за новим вироком, приєднують невідбуту частину покарання за попереднім.

За даними члена Комітету Верховної Ради з питань національної безпеки, оборони і розвідки Д. Арахамії, ресурс ув'язнених осіб, яких Україна потенційно може мобілізувати до Сил оборони, становить 15–20 тис. людей. Проте він зазначив, що це загальний мобілізаційний ресурс, а скільки з них підпишуть контракт – невідомо. Д. Арахамія також нагадав, що на початку повномасштабного вторгнення Президент України В. Зеленський помилював певних осіб, і їх було мобілізовано.

Ці рішення очікувано викликало чимало дискусій у політикумі та суспільстві. «Людей, здатних боронити свою державу, треба залучати до війська, але певним чином», – наголошує нардеп, член Комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки, оборони та розвідки В. Івченко. За його словами, рішення командира чи певного керівного органу має дозволити переглянути біографію засудженого, дізнатися, що ним зроблено, особисто поспілкуватися, побачити психологічний стан людини. Якщо визнають, що ця людина – патріот і здатна зі зброєю у руках захищати рідну землю, її можуть запросити до лав Збройних сил України.

Експерт Державної пенітенціарної служби України, юрист С. Старенький, визнаючи, що засуджені можуть принести певну користь, вказує водночас, що «у цьому контексті треба зважено оцінювати усі плюси та мінуси такої ініціативи». Він звертає увагу, зокрема, на те, що в Україні зараз приблизно 65 тис. ув'язнених у колоніях і слідчих ізоляторах, з яких дець 20 тис. – це ті особи, яких не засуджено, та стосовно яких проводяться розслідування. До того ж серед ув'язнених – близько 4–5 тис. – це жінки, неповнолітні, особи похилого віку. Окрім них є ще велика кількість в'язнів, які нездужають, мають інфекційні захворювання, що передаються від однієї людини до

іншої. Тобто мобілізувати можна лишень 5–10 тис. засуджених. Він пропонує, аби ці люди були корисні для фронту, організувати держзамовлення для їхніх колоній – виробляти, наприклад, ті ж лопати для ЗСУ – таким чином користі від людей, які відбувають покарання, на його думку, буде більше. Він додає, що на тюремному виробництві ув'язнені здатні виробляти навіть запчастини до танків, і вже є вдалі приклади цього.

А от колишній командир батальйону «Донбас» С. Семенченко, який на момент вторгнення в Україну військ РФ перебував у СІЗО вже півтора року за звинувачуванням у створенні незаконного збройного формування і в перші дні повномасштабного вторгнення просився на передову, каже, що з цим Законом парламентарі запізнилися аж на два роки. Відпущений під домашній арешт під поруку керівника ГУР К. Буданова колишній народний депутат С. Семенченко їздить на Донбас, у зону бойових дій, з окремими завданнями, але кожного разу лише за дозволом суду. Він переконаний, що необхідно створювати відповідні підрозділи з колишніх засуджених, які мають бажання долучитися до лав ЗСУ, і надавати їм шанс спокутувати свою провину перед Батьківщиною.

Мобілізація ув'язнених, які відбувають покарання у в'язниці за злочини, скоєні не

проти держави – це неабиякі сили, що, звісно, не будуть зайвими на фронті, плюс ще й ті, хто вже відсидів своє у в'язниці і прагнуть воювати, але не мають змоги це зробити через своє минуле. Тож очікується, що цей Закон забезпечить створення додаткових можливостей для комплектування Збройних сил України та інших військових формувань, а також надасть додаткову мотивацію особам, засудженим за вчинення злочинів, до виправлення та виконання свого громадянського обов'язку з відсічі збройної агресії проти нашої країни (*Статтю підготовлено з використанням інформації таких джерел: НВ (<https://nv.ua/ukr/ukraine/events/mobilizaciya-zasudzhenih-koli-persha-grupa-biyciv-virushit-na-front-vidpovid-malyuski-50434068.html>); Главком (<https://glavcom.ua/country/society/uvjazneni-zmozhut-sluzhiti-v-zsu-detalne-rozjasnennja-999749.html>); ТСН (<https://tsn.ua/exclusive/chi-mobilizuyut-golovoriziv-dlya-viyni-z-okupantami-v-radi-rozpovili-pro-novu-ideyu/>; <https://tsn.ua/exclusive/ye-lyudi-yaki-tikayut-vid-tck-a-ye-ti-hto-hoche-na-front-scho-zasudzheni-u-koloniya-govoryat-pro-prizov-do-zsu/>); УНІАН (<https://www.unian.ua/society/yurist-poyasniv-chi-mozhut-v-ukrajini-mobilizuvati-zasudzhenih/>); УКРІНФОРМ (<https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3815278-minust-poasniv-ci-mozut-mobilizuvati-kolisnih-vazniv.html>).*

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА *

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Станіслав Ніколаєнко, Голова парламентського комітету з науки і освіти 2002-2005 років, Міністр освіти і науки України 2005-2007 років

Куди йти вищій освіті України

Розмірковуючи над тим, чому так штурмує вищу освіту України, чому дії влади в цій царині є непослідовними і часто густо невдалими, приходжу до одного висновку: у державі немає єдиної стратегії

розвитку освіти і науки, зокрема вищої школи. Здавалося б, є і відповідний закон із сотнями змін, є й стратегія, що її затвердив уряд незадовго до широкомасштабної війни, але останні ініціативи Міністерства освіти і науки України, парламенту є настільки суперечливими, дискусійними, що від них у багатьох науково-педагогічних колективах

* Збережено стиль і граматику оригіналу

спостерігаємо певний шок, незрозуміння та розгубленість. Громадськість тривожать наслідки непродуманих реформ. Сигнали з університетів свідчать про незрозуміння кроків міністерства, часто дивують неадекватні оцінки ситуації очільниками Міністерства освіти і науки України, які не збігаються з оцінками навіть зарубіжних колег, роботодавців.

Я про ці «новації», запропоновані реформаторами, не раз писав. Але у відповідь часто чую, що критикувати легше, а ви щось конкретне запропонуйте. Тож спробую запропонувати, адже, як писала легендарна Амелія Ергарт, найскладніше почати діяти, а все інше залежить від наполегливості.

Перш за все, враховуючи реалії дня, специфіку ухвалення рішень, зміщення центру їх прийняття в бік Офісу Президента, напевне, слід зініціювати Указ Президента щодо невідкладних заходів з подолання кризи в освіті. До підготовки цього документа потрібно залучити найкращих фахівців з українських університетів, роботодавців, і не допустити того, щоб його не «освоїли» грантоди-реформатори зі своїми «космічними» ідеями.

Такий указ мусить також зупинити непомірні «ініціативи» народних депутатів, які терзають тіло вищої освіти своїми непродуманими поспішними пропозиціями, руйнують університетське життя.

Доцільно перед ухваленням проєкту указу провести загальнодержавну дискусію, конференцію чи освітянське віче, де об'єктивно оцінити запропоновані кроки. Адже в класичну місію університету закладено його органічну функцію – розроблення стратегії, дискусія навколо розвитку як країни, так і вищої школи.

Реформатори з МОН та відповідного Комітету парламенту закликають громаду до переведення освіти на ринкові рейки. Нав'язують зміни абсолютно не характерні для країн Європейського Союзу. В жодній країні ЄС такого немає, всі громадяни мають доступ до безкоштовної вищої освіти. Реформи, запозичені в Канаді чи Малайзії, не будуть діяти у воюючій країні, де половина населення ледь-ледь виживає.

Ми напрацювали в межах Громадської ради освітян і науковців України, Спільки ректорів закладів вищої освіти проєкт таких змін в усій освітній сфері, проте нині хочу поділитися лише тим, що, на наш погляд, доцільно зробити у вищій школі. Ці пропозиції в багатьох випадках не раз обговорювали на Спільці ректорів університетів. Так, це все не остаточні рішення, розуміємо, що пропонувати завжди легше, важче «плуга перти», адже лежачого хліба ніде немає. Тож спробую.

Загальні положення, світоглядні зміни

Пошук і налагодження плідної, творчої взаємодії влади і освітян, науковців, залучення сил закладів вищої освіти до творення.

На що слід звернути першочергову увагу. На необхідності реальної зміни взаємовідносин по лінії Міністерство освіти і науки України – заклади вищої освіти! Не пам'ятаю, коли був плідний семінар чи нарада з ректорами закладів вищої освіти. Роками не проводять підсумкові колегії з вищої освіти. Найбільша активність міністерства – це нескінченний семінар із проблем вступної кампанії. Забули в МОН про співпрацю з проректорами, завідувачами кафедр, поширення найкращого досвіду. На часі відновлення діалогу зі студентським самоврядуванням, створення відповідної координаційної ради. Варто перейти від командно-адміністративного, вказівного стилю до демократично-корисного спілкування, реальної університетської автономії.

Сучасний принцип управління, яке демонструє нині МОН, – конфронтаційний: «ми все знаємо, нікого не слухаємо і не довіряємо колективам університетів, примушуємо їх робити те, що зветься «реформами». «Вони (університети) – не хочуть змін, не розуміють нас розумних». Як повітря потрібен перехід від конфронтації до діалогу, спільного пошуку ефективних інноваційних кроків збереження і розвитку вищої школи, спираючись на досвід країн Європейського Союзу, США, Японії та інших.

Для цього потрібно утворити громадські ради за участі Спільки ректорів закладів вищої освіти та, можливо, і Європейської асоціації університетів при Міністерстві освіти і науки України з таких напрямів:

наука, інновації та науково-технічна політика;

навчальна і методична робота у вищій школі; виховна, патріотична та фізкультурно-масова робота.

Ці громадські, професійні утворення вестимуть необхідний діалог, залучать професіоналів-патріотів до співпраці. Їхня особливість в тому, що вони вболівають за справу. Для них – це справа всього життя.

Кроки, спрямовані на покращення якості вищої школи, співпраці з бізнесом

Потребують корегування цілі та мета діяльності вищої освіти: не просто забезпечувати іноземних країн-сусідів кваліфікованими кадрами, не виштовхувати молодь за кордон, а переорієнтувати науково-педагогічні колективи на виховання фахівців-патріотів, підвищення якості освітнього і наукового процесів, практичної підготовки в інтересах української економіки, оборонного сектору, всього суспільства.

На думку роботодавців, безвідкладно потрібно створити багаторічний прогноз кадрового забезпечення економіки країни, орієнтуючись передусім на потреби оборони і безпеки, відбудови зруйнованого війною, а також установити постійний діалог між роботодавцями та науковцями, працівниками університетів. У закладах вищої освіти України, на кожному факультеті, ННІ мусять бути створені ради роботодавців. Такі ж структури повинні діяти і в освітянському штабі.

Потрібно залучити до визначення обсягів держзамовлення профільні міністерства, Асоціації роботодавців. Створити чіткий механізм вивчення потреби в кількості кадрів для розвитку продуктивних сил, спрямованих перш за все на оборону та відбудову економіки країни. Таким прогнозуванням ніхто в країні останні роки просто не займається. А це потрібна робота.

Щоб зацікавити бізнес у підготовці кадрів, забезпечити їх реальний вплив на зміст навчання, виконання науково-технічних розробок, розроблення нових технологій, не зважаючи на війну, необхідно внести зміни до Податкового кодексу, які б дозволили витрати

на освіту та наукові дослідження, проходження практик, хоча б частково, включати у валові витрати (у межах 3–5% фонду заробітної плати). Цей крок істотно посилить зв'язки закладів вищої освіти з бізнесом, дозволить підвищити якість підготовки фахівців.

Посилення автономії університетів

З автономією університетів у нас все, як у народному прислів'ї: млин меле – борошно буде, язик меле – біда буде. Потрібно не говорити про автономію університетів, а наповнювати реальним змістом цей ключовий університетський принцип. Урешті-решт заклади вищої освіти повинні самостійно розпоряджатися своїми коштами. Зупинити несамовитий тиск правоохоронців на університети.

Життя вимагає вдосконалити механізм фінансування закладів вищої освіти, передбачивши при цьому визначення реальних нормативів мінімального фінансування за групами спеціальностей (технічні, агробіологічні, педагогічні, економічно-гуманітарні, творчі, військові, медичні тощо).

При цьому механізм мусить забезпечити фінансування базових потреб, гарантованої, нормативної заробітної плати та комунальних платежів, хоча б на рівні 90 % від потреби, не допустити руйнування матеріально-технічної бази, а вже розподіл коштів на розвиток здійснювати залежно від результатів науково-інноваційної діяльності закладів вищої освіти, оцінок роботодавців.

Розкріпачити фінансово-господарську діяльність закладів вищої освіти, дозволити самостійно розпоряджатися заробленими коштами. Не блокувати діяльність навчально-дослідних господарств через казначейство.

Дозволити університетам самостійно встановлювати розмір оплати праці високопрофесійним фахівцям-практикам, які не мають наукових ступенів та вчених звань.

Включити аграрні університети, їхні навчально-дослідні господарства, а також навчально-дослідні виробництва інших університетів до переліку тих підприємств, які мають право на державну підтримку, пільгові кредити.

Суворо дотримуватися ст. 72 Закону України «Про вищу освіту», яка встановлює мінімальний обсяг держзамовлення для студентів університетів (понад 51 % від випуску школярів та наявності 180 студентів на 10 тисяч населення). Не допускати надання вишам мізерного держзамовлення (1–5 осіб), що не дає плідно працювати, враховувати суспільні потреби.

Потрібно зупинити практику постійного втручання, штучного регулювання діяльності закладів вищої освіти, зокрема запровадження єдиного іспиту для вступу в магістратуру, аспірантуру, передавши це право приймальним комісіям вишів.

Під час реалізації ступеневої підготовки надати право вишам самостійно відбирати випускників коледжів одного профілю на скорочений термін підготовки (2–3 роки) бакалаврів, залишивши обов'язковим ЗНО з української мови.

Одним із кроків стане вдосконалення механізму широкого конкурсу під час вступу до вишів. Передбачити й автоматичне заповнення бюджетних місць у разі відмови студента від навчання з числа найкращих контрактників.

Доцільно затвердити реальну державну програму вивчення англійської мови, починаючи з дошкільних навчальних закладів, школи. Виділити на це необхідні кошти, перепідготувати викладачів, організувати ефективні онлайн-курси, живе спілкування з носіями мови, проведення стажувань, літніх таборів тощо.

Потрібно переглянути запроваджені обмеження щодо терміну роботи на посадах науково-педагогічних працівників (завідувачів кафедр, деканів факультетів, директорів ННІ). Це створить умови для розвитку наукових шкіл.

Усунути розбіжності між Переліком галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, та Міжнародною системою класифікації освіти (МСКО) для гармонізації (наступності) рівнів підготовки (першого, другого з третім – науковим). Мати за пріоритет потреби української економіки, соціальної та гуманітарної сфери.

Треба не молитися на це МСКО, а як радять самі західні експерти, ставити потреби української освіти й економіки на перше місце.

Участь у регіональній політиці. Підвищення ролі науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, соціальний захист учасників освітнього процесу

Безвідкладно надати ефективну допомогу, удосконалити роботу педагогічних університетів та інститутів післядипломної освіти. Державне замовлення на педагогічні кадри мусить відповідати перспективним потребам школи, регіону. Сконцентрувати увагу Національної академії педагогічних наук України на потребах педагогічної освіти, на нових інноваційних формах і методах викладання і використання штучного інтелекту. Суттєво збільшити оплату праці науково-педагогічним працівникам в цих університетах, а також підняти стипендію студентам-педагогам удвічі. Виділити першочергово кошти на заміну застарілої матеріально-технічної бази, комп'ютерної техніки, ремонт гуртожитків, налагодити невідкладне забезпечення шкільними підручниками, посібниками.

Звернути особливу увагу на соціальний захист студентства, стан гуртожитків, щороку виділяти кошти державного бюджету на ліквідацію аварійних ситуацій, протипожежну безпеку, ліфтове господарство, сприяти університетам в організації харчування студентів, широко розвивати державно-приватне партнерство в цій царині.

Розробляючи план відбудови держави, доцільно передбачити також і будівництво сучасних студентських гуртожитків, житла для науково-педагогічних працівників. Випрацьовуючи механізми державно-приватного партнерства, потрібно спиратися і на міжнародний досвід, зокрема при будівництві, передачі гуртожитків у приватну (акціонерну) власність з обов'язковим використанням лише молоддю, яка навчається. Напрацювати пільговий механізм будівництва кооперативного житла для науково-педагогічних працівників університетів за участю закладів вищої освіти, внесків працівників, використання для цього земель ЗВО.

Переглянути Постанову Кабінету Міністрів України № 191 від 3 березня 2020 р. щодо встановлення індикативної ціни на навчання, яка згубно впливає на українську молодь, виштовхує її за кордон, позбавляє можливості здобувати вищу освіту в Україні. Поки в державі немає достатньо коштів на безкоштовну освіту, ввести практику запровадження рекомендованих (не обов'язкових) мінімальних цін на навчання залежно від особливостей регіону. Розробити реальну систему підтримки молоді з місцевих бюджетів, пільгового кредитування молоді для здобуття вищої освіти.

Включити університети в першочергові отримувачі від Фонду гарантування вкладів залишків коштів на рахунках збанкрутілих банків.

Обов'язковим є залучення місцевих еліт до підготовки кадрів усіх рівнів. Тому слід створити в кожному регіоні комісію (раду) з розвитку продуктивних сил з числа авторитетних науковців, освітян, підприємців, депутатів різних рівнів, представників влади, проаналізувати економічний потенціал краю, його перспективи і мережу закладів вищої освіти, напрями розвитку університетів, внести пропозиції уряду щодо її удосконалення, об'єднання дрібних ЗВО, підвищення якості освітнього і наукового процесів, збереження інтелектуального потенціалу регіону.

На часі й ефективні заходи щодо викорінення нестатутних відносин у вищій школі через роз'яснювальну роботу, налагодження постійного моніторингу негативних явищ, опитування студентів, батьків тощо, оперативного реагування на виявлені недоліки. Напевно, потрібно щорічно проводити опитування студентів по всій державі стосовно порушень статутних відносин.

Кроки в науковій сфері

Верховній Раді України за підтримки Уряду врешті-решт визначити не кілька десятків, а три-п'ять пріоритетів науково-технічного розвитку країни. Відповідно до цього реформувати всю наукову галузь держави, наприклад: оборона і машинобудування; інформаційні технології та штучний інтелект; енергетика і будівництво; здоров'я людини та екологія; сільське

господарство і харчова безпека. Відповідно до цих пріоритетів організувати підтримку наукових досліджень. Звичайно, не можемо забувати і про гуманітарну сферу, нашу молодь.

Розглянути детально ситуацію в науковій сфері, у кожній академії наук, зупинити безлад та розтягування матеріально-технічної бази, земель, здійснити кроки щодо посилення ролі фундаментальної та прикладної науки в житті країни, збереження наукових національних надбань. Передбачити посилення і підтримку фундаментальних досліджень, сприяти науковцям, які працюють у прикладних тематиках, трансфері нових технологій.

Вважаємо за необхідне створити в Україні Агентство трансферу технологій, надати йому відповідний статус. Це сприятиме подоланню відстані між науковими розробками та бізнесом.

На часі ретельний аналіз діяльності науково-дослідних установ, їх варто розділити, умовно, на три категорії. До першої категорії зарахувати ті, що відповідають стратегічній програмі розвитку країни, здійснюють фундаментальні та прикладні дослідження, отримують максимальну бюджетну підтримку. Друга група – ті, що на державно-приватній основі працюють в інтересах бізнесу, отримують часткову підтримку бюджету. І третя – наукові заклади, які виявилися неконкурентними, невитребуваними, їх передають до університетів, на базі яких створюють інноваційні комплекси.

Проаналізувати ситуацію із діяльністю Національного фонду досліджень України. Збільшити в рази його фінансування, проте доцільно залишити фінансування університетської науки через Міністерство освіти і науки України, оскільки Фонд не може ефективно контролювати використання коштів та проводити експертизу наукових робіт. І він, вільно чи невільно, тяжіє до наукових установ Національної академії наук України.

І нарешті. Серйозно, по-державному займатися проблемами освіти і науки як стратегічними галузями. Зупиняти дитяче ставлення до цих проблем.

Усіма цими питаннями повинен опікуватися профільний віцепрем'єр-міністр. Освіта і наука

повинні бути основою його діяльності, а не бути сорок п'ятим обов'язком, як нині.

Запропоновані кроки не є вичерпними, але, як написано в Святому Письмі, – дорогу осилить той, хто йде! (https://lb.ua/blog/stanislaw_nikolaienko/622232_kudi_yti_vishchiy_osviti_ukraini.html). – 2024. – 03.07).

Блог на сайті «Судово-юридична газета»

Про автора: Ірина Кушнір, менеджерка проекту Ради Європи «Підтримка судової влади України в умовах війни та післявоєнного періоду»

Футорняк проти України – знакове рішення ЄСПЛ щодо права на компенсацію за знищене обстрілами майно

Європейський суд погодився із висновком Верховного Суду щодо тлумачення права на компенсацію у світлі статті 19 Закону України «Про боротьбу з тероризмом».

У справі за заявою Романа Анатолійовича Футорняка проти України (№ 41678/20) Європейський суд з прав людини розглянув скаргу заявника на відсутність можливості отримати компенсацію за знищення його майна внаслідок обстрілу.

24 січня 2015 р. внаслідок обстрілу автомобіль заявника був знищений на автостоянці в м. Маріуполі. Події було кваліфіковано як терористичний акт та відкрито кримінальне провадження.

Заявник звернувся до суду, стверджуючи, що не отримав від держави відшкодування за пошкодження (знищення) його майна, на яке він, на його думку, має право згідно з чинним законодавством України та статтею 1 Першого протоколу до ЄКПЛ. Також заявник зазначав, що право на судовий захист гарантовано Конституцією України, у тому числі щодо захисту права власності, а право на відшкодування шкоди передбачено статтею 19 Закону України «Про боротьбу з тероризмом».

У результаті судового провадження національні суди відмовили заявникові в задоволенні позову. Верховний Суд, зокрема, вказав, що

... частина перша статті 19 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» передбачає спеціальне правило, відповідно до якого відшкодування шкоди, заподіяної громадянам терористичним актом, провадиться за рахунок коштів Державного бюджету України відповідно до закону і з наступним стягненням суми цього відшкодування з осіб, якими заподіяно шкоду, в порядку, встановленому законом. Крім того, у порядку, визначеному законом, провадиться відшкодування шкоди, заподіяної терористичним актом організації, підприємству або установі (частина друга статті 19 вказаного Закону).

74.3 огляду на зміст вказаних положень реалізація права на отримання зазначеного відшкодування поставлена у залежність від існування компенсаційного механізму, що має бути встановлений в окремому законі. Закон, який регулює порядок відшкодування за рахунок коштів Державного бюджету України шкоди, заподіяної терористичним актом об'єктам нежитлової нерухомості громадян, відсутній як на час виникнення спірних правовідносин, так і на час розгляду справи судами.

75. При цьому у законодавстві України відсутня не тільки процедура виплати означеного відшкодування (див. для порівняння *mutatis mutandis* рішення ЄСПЛ від 24 квітня 2014 року у справі «Будченко проти України», заява № 38677/06, пункт 42), але й чіткі умови, необхідні для заявлення майнової вимоги до держави про надання такого відшкодування (див. *mutatis mutandis* ухвалу ЄСПЛ щодо прийнятності від 30 вересня 2014 року у справі «Петльований проти України» заява № 54904/08).

76. Крім того, відповідно до частини восьмої статті 86 і частини третьої статті 89 Кодексу цивільного захисту України постановою Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2013 року № 947 був затверджений Порядок надання та визначення розміру грошової допомоги або компенсації постраждалим від надзвичайних ситуацій, які залишилися на попередньому місці проживання (далі – Порядок), який викладений у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 року № 623, механізм застосування якого не визначений.

77. На підставі викладеного колегія суддів Верховного Суду дійшла висновку, що передбачене у статті 19 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» право на відшкодування відповідно до закону шкоди, заподіяної громадянам терористичним актом, не породжує легітимного очікування на отримання від держави України такого відшкодування за пошкоджений у період проведення антитерористичної операції автомобіль.

78. Отже, право на отримання за рахунок держави компенсації за шкоду, заподіяну у період проведення антитерористичної операції, внаслідок пошкодження під час терористичного акту належного позивачу майна, не має у законодавстві України такої юридичної основи, що дає змогу визначити конкретний майновий інтерес позивача.

Тим не менш, Верховний Суд присудив заявнику 10 000 гривень (близько 332 євро) компенсації за невиконання державою свого позитивного зобов'язання за статтею 1 Протоколу № 1 до ЄКПЛ. Зокрема, ВС встановив, що майнові права заявника були порушені і що держава повинна була запровадити законодавчий механізм компенсації, чого вона не зробила. У рішенні ВС посилався на свою усталену практику у подібних правових питаннях.

Розглянувши скаргу заявника, Європейський суд, перш за все, відмітив, що ця справа не стосується знищення автомобіля заявника внаслідок воєнних дій, проведених проти України, а виключно його твердження про те, що він мав легітимне сподівання згідно з українським законодавством отримати компенсацію від українських органів влади, оскільки знищення вважалось терористичним актом, а національне законодавство нібито передбачало таку компенсацію.

З посиланням на концепцію «майна» і «легітимних сподівань» за статтею 1 Протоколу № 1 до ЄКПЛ Європейський суд зазначив, що стаття 19 Закону «Про боротьбу з тероризмом» у редакції, чинній на час розгляду справи, передбачала виплату державою компенсації за шкоду, заподіяну фізичним

особам терористичним актом. Водночас ця стаття чітко передбачала, що право на таку компенсацію є умовним, оскільки умови та порядок призначення і виплати такої компенсації мали бути встановлені законом (а після останніх законодавчих змін – підзаконним актом), який, однак, так і не був прийнятий. Суд також зазначив, що у цій справі Верховний Суд підтвердив, посилаючись на свою усталену судову практику, що за відсутності законодавчого механізму, який встановлює умови та процедуру, жодне право на компенсацію, що може бути забезпечене правовою санкцією, не може виникнути на підставі статті 19 Закону «Про боротьбу з тероризмом», взятої окремо. Заявник не стверджував, що тлумачення Верховним Судом національного законодавства з цього питання було свавільним, суперечило принципам і правилам законодавчої техніки в Україні або було неналежним з інших причин.

Відтак Європейський суд погодився, що не було достатньої правової підстави ні в законодавстві, ні в судовій практиці для стверджуваного права заявника на компенсацію від держави за знищення його автомобіля, яке може бути захищене в судовому порядку. Ця частина скарги заявника за статтею 1 Протоколу № 1 була визнана несумісною *ratione materiae* у розумінні підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції.

Оскільки заявник також скаржить на те, що неспроможність українського парламенту прийняти додаткове законодавство, яке передбачало б право на компенсацію, у ситуаціях, подібних до тієї, що розглядається, сама по собі була порушенням обов'язків держави-відповідача, що впливають зі статті 1 Протоколу № 1 до ЄКПЛ, ЄСПЛ підкреслив, що обов'язок держави-відповідача захищати право на мирне володіння майном, гарантоване статтею 1 Протоколу № 1 до Конвенції 1 до ЄКПЛ, не є абсолютним і не може поширюватися далі, ніж це є розумним за відповідних обставин (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «Хаджийська проти Болгарії» (*Hadzhiyska v. Bulgaria*), № 20701/09, 15 травня 2012 року).

Далі Європейський суд не став розвивати цю думку і визнав цю частину скарги заявника неприйнятною з огляду на втрату ним статусу потерпілого у розумінні статті 34 Конвенції, оскільки Верховний Суд визнав неспроможність держави запровадити належний механізм відшкодування шкоди, завданої терористичним актом, і присудив заявникові приблизно 332 євро компенсації за цю бездіяльність (<https://sud.ua/uk/news/blog/304455-futornyak-proti-ukrayini-znakove-rishennya-yespl-schodo-prava-na-kompensatsiyu-za-znischene-obstrilami-mayno>). — 2024. – 28.06).

Блог на сайті «Судово-юридична газета»
Про автора: Інна Отрош, суддя
Господарського суду м. Києва

Вихід з «Платонівської печери»: правовий висновок ВП ВС щодо незаконності пленарних засідань ВККС у процедурі оцінювання відповідності судді займаній посаді

Велика Палата Верховного Суду поставила крапку у питанні суб'єкта проведення оцінювання суддів на відповідність займаній посаді у період до 30 грудня 2023 року.

13.06.2024 Велика Палата Верховного Суду у справі № 9901/198/20 прийняла епохальну постанову, раз і назавжди поставивши крапку у питанні суб'єкта проведення оцінювання суддів на відповідність займаній посаді у період до 30 грудня 2023 року (дня, коли набрали чинності зміни до пункту 20 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII, внесені Законом № 3511-IX).

ВП ВС виклала правовий висновок, що таким суб'єктом могла бути виключно колегія Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (далі – ВККС).

Так, у справі № 9901/198/20 предметом розгляду були позовні вимоги щодо визнання протиправним та скасування рішення ВККС від 03 червня 2019 року № 356/ко-19 у частині визначення порядку набрання ним чинності, яким фактично позивача після позитивного рішення колегії ВККС про відповідність

займаній посаді було направлено на процедуру пленарного розгляду ВККС (саме у такому порядку, на думку ВККС, мала відбуватись процедура затвердження рішення колегії у випадку наявності негативного висновку ГРД щодо судді).

За результатами розгляду апеляційної скарги ВП ВС прийняла рішення про визнання протиправним та скасування рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України від 3 червня 2019 року № 356/ко-19 в частині абзацу третього його резолютивної частини щодо визначення порядку набрання ним чинності.

Суть проблеми

Проблема правозастосування, яка мала місце до вказаного рішення ВП ВС, полягала у фактичному ототоженні ВККС різних процедур оцінювання, передбачених законом – оцінювання відповідності судді займаній посаді та кваліфікаційного оцінювання здатності здійснювати правосуддя у відповідному суді, та відповідно помилковому поширенні правового регулювання норми п.2 ч.1 ст. 88 закону №1402-VIII на правовідносини оцінювання відповідності судді займаній посаді.

Тобто, у процедурі оцінювання відповідності судді займаній посаді у випадку наявності негативного висновку ГРД ВККС призначала та проводила пленарні засідання та відповідно приймала остаточні рішення у пленарному складі.

Суддя, який успішно проходив усі етапи оцінювання на відповідність займаній посаді та щодо якого колегія ВККС приймала позитивне рішення, був підданий непередбаченій законом процедурі пленарного перегляду рішення колегії та як наслідок – міг отримати протилежне рішення пленарного складу ВККС (що є підставою для звільнення).

Нормативно-правове регулювання

Діюче законодавство передбачає процедуру оцінювання всіх суддів на відповідність займаній посаді відповідно до пп.4 п.16-1 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України. Така процедура оцінювання була імплементована в законодавство з метою очищення суддівського корпусу та передбачає проходження оцінювання всіма суддями,

обраними/призначеними на посаду до 30.09.2016.

До 30.12.2023 пунктом 20 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» №1402-VIII було передбачено, що відповідність займаній посаді судді, якого призначено на посаду строком на 5 років або обрано суддею безстроково до набрання чинності законом «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», оцінюється колегіями ВККС у порядку, визначеному цим законом.

Водночас, Закон України «Про судоустрій і статус суддів» регулює виключно порядок кваліфікаційного оцінювання здатності судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді, який застосовується у випадках проведення конкурсу на зайняття вакантної посади у відповідному суді (у разі призначення на посаду судді та переведення судді на посаду судді до іншого суду) та у випадку накладення дисциплінарного стягнення.

На жаль, законодавець не прописав окремо порядок проведення оцінювання відповідності судді займаній посаді, яке, по суті, може мати наслідком звільнення судді (для суддів, обраних безстроково) та одночасно є етапом у призначенні на посаду для суддів, у яких закінчився п'ятирічний строк повноважень. Тобто, питання, що стосується гарантій незалежності суддів (однією з таких гарантій є особливий порядок призначення та звільнення), має досить обмежене законодавче регулювання, яке передбачає застосування механізму відсилочної норми з урахуванням імперативно визначеного лише суб'єкта оцінювання.

Тобто, оцінювання відповідності судді займаній посаді та кваліфікаційне оцінювання здатності здійснювати правосуддя у відповідному суді є різними процедурами з різними правовими наслідками. Водночас, з огляду на відсилочний характер норми п.20 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» закону №1402-VIII, до процедури оцінювання відповідності застосовуються норми, які регулюють оцінювання здатності здійснювати правосуддя, однак лише в межах

тих питань, які розглядаються колегією ВККС.

Отже, закон чітко регламентував питання щодо суб'єкта проведення оцінювання відповідності судді займаній посаді, а саме імперативно встановлював, що ним до 30.12.2023 є виключно колегія ВККС.

Відповідно до п.2 ч.1 ст.88 Закону України №1402-VIII (у редакції до 30.12.2023) якщо ГРД у своєму висновку встановила, що суддя (кандидат на посаду судді) не відповідає критеріям професійної етики та доброчесності, то ВККС може ухвалити рішення про підтвердження здатності такого судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді лише у разі, якщо таке рішення підтримане не менше ніж 11 її членами.

Дана норма передбачає, що за наявності негативного висновку ГРД питання про підтвердження здатності судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді вирішується виключно ВККС у пленарному складі. Такий порядок розгляду, дійсно, є виправданим для процедури проведення конкурсу на зайняття вакантної посади.

Однак, з огляду на імперативну норму щодо суб'єкту проведення оцінювання на відповідність займаній посаді (колегія), застосування передбаченого п.2 ч.1 ст.88 закону №1402-VIII механізму розгляду питання ВККС у пленарному складі є неможливим у правовідносинах з оцінювання відповідності судді займаній посаді.

Що змінилось?

Законом України від 09 грудня 2023 року № 3511-IX «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законодавчих актів України щодо удосконалення процедур суддівської кар'єри» (далі – Закон № 3511-IX), який набрав чинності 30 грудня 2023 року, було змінено процедуру оцінювання судді на відповідність займаній посаді, передбачену пунктом 20 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII.

Зокрема, передбачено, що відповідність займаній посаді судді, якого призначено на

посаду строком на п'ять років або обрано суддею безстроково до набрання чинності Законом № 1401-VIII, оцінюється колегіями ВККС у порядку, визначеному цим Законом, за правилами, які діяли до дня набрання чинності Законом № 3511-IX, та з урахуванням особливостей, передбачених цим розділом. За результатами такого оцінювання колегія ВККС, а у випадках, передбачених цим Законом, – пленарний склад Комісії, ухвалює рішення про відповідність або невідповідність судді займаній посаді. Таке рішення ухвалюється за правилами, передбаченими цим Законом для ухвалення рішення про підтвердження або про непідтвердження здатності судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді.

Таким чином, законодавець передбачив, що суб'єктом проведення оцінювання відповідності займаній посаді може бути як колегія ВККС, так і пленарний склад у випадках визначених законом, повністю ототожнивши правове регулювання порядку ухвалення рішення у процедурі оцінювання відповідності до відповідного порядку у процедурі оцінювання здатності здійснювати правосуддя.

Отже, лише з 30.12.2023 ВККС отримала повноваження проводити пленарні засідання у межах процедури оцінювання відповідності судді займаній посаді у випадку наявності негативного висновку ГРД.

Правові висновки ВП ВС у справі № 9901/198/20

1) Зазначена норма (пункт 20 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII в редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин) відтворює положення, закріплене у підпункті 4 пункту 16-1 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України та наділяє виключно колегії ВККС повноваженнями оцінювати суддів, про яких ідеться у цьому підпункті, на відповідність займаній посаді (п. 58 постанови).

2) Відмінною від процедури оцінювання судді на відповідність займаній посаді є процедура кваліфікаційного оцінювання, передбаченого главою 1 розділу V Закону № 1402-VIII (п. 60 постанови).

3) Кваліфікаційне оцінювання з метою визначення здатності судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді передбачено, зокрема, для зайняття посад судді: апеляційного суду (частина перша статті 28 Закону № 1402-VIII), вищого спеціалізованого суду (частина перша статті 33 Закону № 1402-VIII), Верховного Суду (частина перша статті 38 Закону № 1402-VIII).

Зазначене оцінювання також проводиться щодо судді, до якого застосовано дисциплінарне стягнення, передбачене пунктом 4 частини першої статті 109 Закону № 1402-VIII (п.п. 63, 64 постанови).

4) На відміну від обмежених у часі приписів підпункту 4 пункту 16-1 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України та пункту 20 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII положення щодо кваліфікаційного оцінювання суддів, передбачені главою 1 розділу V Закону № 1402-VIII, розраховані на постійне застосування.

5) Законом № 1402-VIII встановлено дві різні процедури оцінювання:

оцінювання судді на відповідність займаній посаді

кваліфікаційне оцінювання з метою визначення здатності судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді (п. 66).

6) Згідно з підпунктом 4 пункту 1.3 розділу I Регламенту в редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин, оцінювання відповідності займаній посаді судді, якого призначено на посаду строком на п'ять років або обрано суддею безстроково до набрання чинності Законом № 1401-VIII віднесено до повноважень колегії ВККС, що узгоджується з пунктом 20 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII.

Аналіз наведених норм дає підстави для висновку, що виключно колегії ВККС були наділені повноваженнями ухвалювати від імені Комісії рішення про відповідність чи невідповідність займаній посаді судді, якого призначено на посаду строком на п'ять років

або обрано суддею безстроково до набрання чинності Законом № 1401-VIII (п. п. 69-70).

7) Якщо ГРД надала ВККС висновок про невідповідність критеріям професійної етики та доброчесності судді, щодо якого проводиться оцінювання на відповідність займаній посаді, оцінку обставинам, викладеним у такому висновку, надає колегія ВККС, яка ухвалює остаточне рішення про відповідність чи невідповідність такого судді займаній посаді. Розгляд зазначеного питання у пленарному складі ВККС ні положення Закону № 1402-VIII, ні норми Регламенту не передбачають (п. 93 постанови).

8) Статтею 88 Закону № 1402-VIII та підпунктом 4.10.8 пункту 4.10 Регламенту (у редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин) врегульовано порядок ухвалення ВККС рішення в межах іншої процедури оцінювання, а саме кваліфікаційного оцінювання, яке проводиться з метою визначення здатності судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді. За наявності висновку ГРД під час проведення такого оцінювання остаточне рішення про підтвердження здатності судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді ВККС може ухвалити лише у разі, якщо таке рішення підтримане не менше ніж одинадцятьма її членами (п. 95).

9) Велика Палата Верховного Суду звертає увагу на те, що лише через сім років після внесення змін до Конституції України в частині правосуддя Законом України від 09 грудня 2023 року № 3511-IX «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законодавчих актів України щодо удосконалення процедур суддівської кар'єри» (далі – Закон № 3511-IX), який набрав чинності 30 грудня 2023 року, було змінено процедуру оцінювання судді на відповідність займаній посаді, передбачену пунктом 20 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII. Так, внесеними змінами до цього пункту передбачено, що відповідність займаній посаді судді, якого призначено на посаду строком на п'ять років або обрано суддею безстроково до набрання чинності

Законом № 1401-VIII, оцінюється колегіями ВККС у порядку, визначеному цим Законом, за правилами, які діяли до дня набрання чинності Законом № 3511-IX, та з урахуванням особливостей, передбачених цим розділом.

За результатами такого оцінювання колегія ВККС, а у випадках, передбачених цим Законом, – пленарний склад Комісії, ухвалює рішення про відповідність або невідповідність судді займаній посаді. Таке рішення ухвалюється за правилами, передбаченими цим Законом для ухвалення рішення про підтвердження або про непідтвердження здатності судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді (п.п. 104-105).

10) Системний аналіз положень Закону № 1402-VIII, зокрема пункту 20 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» цього Закону як до так і після внесення до нього змін, Регламенту в редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин, та після внесення до нього змін відповідними рішеннями Комісії, переконують Велику Палату Верховного Суду в тому, що до набрання чинності Законом № 3511-IX оцінювання судді на відповідність займаній посаді та ухвалення остаточного рішення із цього питання належало до виключних повноважень колегії ВККС. Вирішення зазначеного питання ВККС у пленарному складі суперечить пункту 20 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII, приписи якого мають імперативний характер і не підлягають розширеному тлумаченню (п. 108).

11) Водночас, якщо після 30 грудня 2023 року (дня, коли набрали чинності зміни до пункту 20 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII, внесені Законом № 3511-IX) колегія ВККС ухвалила рішення про відповідність займаній посаді судді, якого призначено на посаду строком на п'ять років або обрано суддею безстроково до набрання чинності Законом № 1401-VIII, то за наявності щодо такого судді негативного висновку ГРД саме пленарний склад Комісії за правилами, передбаченими статтею 88 Закону № 1402-VIII, ухвалює рішення про відповідність або невідповідність судді займаній посаді (п. 109).

Крім того, ВП ВС звернула увагу на окремий закон, який регулював питання призначення суддів-п'ятирічок у період відсутності повноважного складу ВККС

4 червня 2020 року Верховна Рада України ухвалила Закон України № 679-IX «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо відрядження суддів та врегулювання інших питань забезпечення функціонування системи правосуддя в період відсутності повноважного складу Вищої кваліфікаційної комісії суддів України».

Відповідно до пункту 3 частини другої розділу II Прикінцеві та перехідні положення цього Закону Вища рада правосуддя у період відсутності повноважного складу ВККС ухвалює без рекомендації чи подання ВККС рішення про внесення Президенту України подання про призначення на посаду судді, повноваження якого припинилися у зв'язку із закінченням строку, на який його було призначено, якщо до набрання чинності цим Законом колегією ВККС було визнано суддю таким, що відповідає займаній посаді.

ВП ВС вказала, що зазначена норма повністю узгоджується з приписами пункту 20 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII у редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин, згідно з якими відповідність займаній посаді судді, якого призначено на посаду строком на п'ять років до набрання чинності Законом № 1401-VIII, оцінюється саме колегіями ВККС (п.п. 100-101 постанови).

Таким чином, Закон № 679-IX не змінював порядок оцінювання суддів на відповідність посаді, а виключно повторював законодавчу норму щодо необхідності рішення ВККС у складі колегії про визнання судді таким, що відповідає займаній посаді, для ухвалення ВРП рішення про внесення Президенту подання про призначення на посаду судді.

Мета закону № 679-IX була спрямована на забезпечення функціонування системи правосуддя в період відсутності повноважного складу ВККС, зокрема, забезпечення можливості ВРП приймати рішення про внесення подань щодо суддів без передбаченої

до цього рекомендації ВККС, яка, по суті, має технічний характер без жодного правового навантаження.

Таким чином, з точки зору розсудливого стороннього спостерігача, численні маніпуляції, які здійснювали члени ВККС, зазначаючи у ЗМІ та власних рішеннях, що внесення ВРП подання про призначення щодо судді (та в тому числі видання указу Президентом України як наслідок) на підставі Закону України № 679-IX не свідчить про проходження суддею оцінювання на відповідність займаній посаді, – свідчать про низький рівень професійної кваліфікації та соціальної відповідальності перед громадськістю.

Як все починалось

Звертаючись у 2019 році до суду з позовом до КАС ВС про оскарження рішення колегії ВККС в частині щодо визначення порядку набрання чинності цим рішенням (у рішенні колегії ВККС щодо моєї відповідності займаній посаді було вказано про набрання чинності рішенням після пленарного перегляду ВККС), я вперше описала обставину щодо наявності імперативної норми закону щодо суб'єкту проведення оцінювання відповідності займаній посаді – колегії ВККС та, як наслідок, незаконності проведення будь-яких пленарних засідань ВККС. Вказана норма залишалась чомусь поза увагою і ВККС, і суддів, які проходили оцінювання, і судів, які розглядали справи щодо оцінювання.

На жаль, мої доводи на той момент не були почуті Верховним Судом, який у справі № 9901/416/19 так і не мотивував рішення в частині незазначення причин незастосування імперативного припису, що мало наслідком звернення до ЄСПЛ щодо порушення державою права на справедливий суд.

Водночас, перша окрема думка, яка повністю відповідала викладеній мною позиції, була складена суддею Великої Палати Верховного Суду Прокопенком О. Б.

Були і звернення суддів (до ВККС, ВРП) у жовтні 2023, які намагались звернути увагу на цю норму членів ВККС, яка почала активно викликати на пленарні засідання не просто суддів, які успішно пройшли колегію ВККС, але і тих суддів-п'ятирічок, які отримали подання

ВРП про призначення (та укази Президента України!) на підставі рішень колегій ВККС та Закону України №679-IX (що взагалі є нонсенсом у правовій державі).

Були і численні публікації у ЗМІ, які містили виклад і позицій законодавця, і наукових висновків.

Але суддів тоді ніхто не чув. І не остання роль у цьому належала різного роду активістам, дії яких, з точки зору розсудливого стороннього спостерігача, не завжди мали на меті досягнення балансу між методами та правовою ціллю. Чого тільки вартує, наприклад, зазначення ГРД у висновку/інформації, яка надавалась ВККС, обставин щодо звернення судді до суду з позовом про оскарження рішення ВККС, які трактувались ГРД як намагання судді “уникнути оцінювання”. Так само ГРД оцінюються будь-які законні звернення суддів, їх публікації у ЗМІ тощо.

І, нарешті, переміг здоровий глузд та справедливість!

ВП ВС у справі № 9901/198/20 чітко виклала правову позицію, що до набрання чинності Законом № 3511-IX (до 30.12.2023) оцінювання судді на відповідність займаній посаді та ухвалення остаточного рішення із цього питання належало до виключних повноважень колегії ВККС. Оцінку обставинам, викладеним у висновку ГРД, надає колегія ВККС, яка ухвалює остаточне рішення про відповідність чи невідповідність такого судді займаній посаді.

Кожен суддя має правомірні очікування, що до нього буде застосований саме той порядок оцінювання та призначення на посаду, який чітко визначений законом. Однією з гарантій незалежності суддів є особливий порядок призначення та звільнення. І так як наслідком оцінювання на відповідність займаній посаді може бути звільнення судді з посади (для суддів, у яких закінчився п'ятирічний строк повноважень – це підстава для призначення зокрема) – чітка законодавча регламентація та неухильне дотримання органами державної влади порядку такого оцінювання є елементом забезпечення гарантій незалежності суддів.

Так само кожен громадянин нашої держави має розумні сподівання, що держава

забезпечує належне функціонування системи правосуддя, в тому числі формує суддівський корпус з чітким дотриманням процедур та відповідним чином державою забезпечується право на справедливий суд, елементом якого є створення суду (призначення суддів) «згідно із законом».

Фактично, члени ВККС порушували гарантії суддівської незалежності щодо особливого порядку призначення та звільнення суддів, перевищуючи свої повноваження. Юридичну оцінку таким діям членів ВККС має надати ВРП, РСУ та компетентні правоохоронні органи.

Р. С. Вітаю усіх суддів України та громадянське суспільство з перемогою верховенства права! Закликаю усіх суддів відстоювати свої права, незважаючи на тимчасові явища маніпуляцій та тиску зі сторони «квазігромадськості» та низький рівень професійної та соціальної компетентності (на погляд розсудливого стороннього спостерігача) тих членів ВККС, які свідомо допускають перевищення своїх повноважень! (<https://sud.ua/uk/news/blog/304820-vikhid-z-platonivskoyi-pecheri-pravoviy-visnovok-vp-vs-schodonezakonnosti-plenarnikh-zasidan-vkks-u-protseduri-otsinyuvannya-vidpovidnosti-suddi-zaymaniy-posadi>). – 2024. – 03.07).

Блог на сайті «Українська правда»

Про автора: Андрій Боровик, виконавчий директор Transparency International Ukraine

Дзеркало трансформації: що важливого в оновленому меморандумі з МВФ

За вихідні якось загубилася у вирі повідомлень про спеку, обстріли та вибори у Франції новина про четвертий перегляд програми України з МВФ. ЗМІ здебільшого написали про те, що Фонд погодив виділення Україні траншу у \$2,2 млрд. Подеколи згадували і деякі моменти з самого меморандуму, проте важливо, що, як ми і хотіли, ішлося там не тільки про гроші й економічні маяки, а й про маяки політичні, які мають зі свого боку

забезпечити подальший розвиток України та її співпрацю з Міжнародним валютним фондом.

І цей факт дуже важливий. Як і той, що Україна вперше за 30 років пройшла 4 перегляди програми. Деякі вимоги ми виконували вчасно, інші – з затримкою, проте все одно здійснювали. І так, крок за кроком, під час війни й періодів турбулентності країна поступово забезпечувала собі макроекономічну стабільність.

Ця робота була помічена експертами МВФ. І так само представники Фонду розуміють потенційні проблеми і перешкоди, які можуть загальмувати наш поступ. Власне, прочитавши звіт, я зрозумів, що всі ті зустрічі із представниками МВФ, на яких ми годинами обговорювали шляхи покращення ситуації з корупцією в Україні, не пройшли намарно. Навпаки – подеколи у звіті я читав, здавалося б, дослівно ті речі, про які ми в Transparency International Ukraine говорили в останній рік і не тільки. І це вселяє стриману радість, адже ідеться не про якісь точкові зміни, а позитивну трансформацію всієї країни.

Що ж такого ми побачили у звіті МВФ у розрізі верховенства права та антикорупції?

Фонд загалом відзначив збереження курсу України на важливі антикорупційні реформи, вказавши, що такі дії допоможуть захистити державні кошти (зокрема, на реконструкцію та відновлення), переконати іноземних інвесторів, що в Україні існують рівні умови для гри, і наблизити країну до вступу в ЄС.

Так, експерти згадали про прийнятий у травні 2024 року закон для підвищення ефективності Вищого антикорупційного суду (ВАКС), яким дозволено розгляд справ про корупцію одноособово або колегією суддів залежно від суворості покарання. Водночас МВФ згадує, що до закону було додано перелік високопоставлених державних службовців як новий критерій для винесення рішення колегією, що може потенційно негативно вплинути на ефективність судочинства. І такі ж застереження мали ми в TI Ukraine.

МВФ згадав про необхідність створення нового вищого адміністративного суду для розгляду справ проти національних державних органів, що вимагає подальших консультацій із

зацікавленими сторонами. На це Фонд виділяє термін до кінця грудня 2024 року.

І, що особливо важливо з огляду на останні скандали, Фонд закликає швидко відібрати незалежних аудиторів за номінаціями міжнародних партнерів для проведення першого в історії зовнішнього аудиту НАБУ. Провести такий аудит мають до кінця вересня, тож на це у нас лишилося вкрай мало часу. І це МВФ відзначив як структурний маяк, тобто більш жорстку вимогу. На переконання представників Фонду, зовнішній аудит важливий, адже він має оцінити, серед іншого, механізми внутрішнього контролю та захист від витоку інформації та негативного впливу з боку зацікавлених осіб. Власне, про сам скандал із витоком інформації в НАБУ у звіті не згадується, але поміж рядків дуже чітко читається, що в Фонді все бачать і все враховують.

Також в Меморандумі вказана необхідність негайного просування в інших ключових реформах, включно з доступом НАБУ до експертів-криміналістів, відбором і навчанням додаткового персоналу НАБУ, призначенням і ресурсним забезпеченням нових антикорупційних суддів, а також внесення змін до законодавства щодо корпоративної кримінальної відповідальності.

Так само МВФ зацікавлений в покращенні спроможності САП. У тексті Меморандуму вказано, що для посилення ефективного розслідування корупції треба внести подальші зміни до Кримінально-процесуального кодексу. Зокрема необхідно, щоб Генеральний прокурор міг делегувати САП керування запитами про екстрадицію та взаємну правову допомогу у зв'язку з розслідуваннями корупції. Ці очікування Фонду теж відзначені як структурний маяк.

МВФ зважено підходить до скасування поправок Лозового. Зокрема, в тексті звіту ідеться про необхідність скасувати обов'язкове припинення досудового провадження розслідування у зв'язку з пропуском строків досудового розслідування після повідомлення про підозру. А ще у звіті вказано, що в КПК України треба скасувати обов'язкове закриття досудових розслідувань у зв'язку зі впливом

строків досудового розслідування після повідомлення про підозру, а також, щоб суд вирішував, чи вплив строків досудового розслідування порушує права учасників справи, чи ні. Ми неодноразово наполягали саме на такому оновленні КПК України і раді прочитати саме таку позицію в Меморандумі МВФ.

Крім цього, в Меморандумі згадуються й інші важливі реформи державного управління, які покращать антикорупційні спроможності України. Зокрема в тексті ідеться про необхідність прийняти законодавство для посилення незалежності Рахункової палати України.

Для цього до кінця грудня 2024 року має бути прийнято відповідний закон, який включатиме посилення процесу відбору для членів Рахункової палати, запровадження відкритої, прозорої, надійної та конкурентної процедури та наділення інституції повноваженнями виконувати функцію зовнішнього аудиту всіх державних коштів. А ще цей закон дозволить Рахунковій палаті вибирати сферу аудиту без будь-яких вказівок або втручань і мати повний і своєчасний доступ до всієї відповідної інформації та баз даних для виконання своїх функцій аудиту.

Якщо підсумувати, то загалом МВФ відзначає прогрес України і бачить дуже конкретний шлях до подальшого посилення нашої спроможності. Всі ці кроки були б корисними для нас і за мирних часів, а під час війни вони – необхідна складова, яка надасть нам сили не лише вижити, а й мати ресурси для реального відпору ворогу та відновлення після перемоги (<https://blogs.pravda.com.ua/authors/borovyk/6682b6c089bc6/>). – 2024. – 01.07).

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Олег Пендзин, експерт Економічного дискусійного клубу

Бездимні тютюнові продукти – це не лише про надходження податків, але й про збереження здоров'я

Чому державі важливо замість уніфікації податків проводити політику зменшення шкоди

Український парламент готується розглядати у другому читанні урядовий законопроект №11090 «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо перегляду ставок акцизного податку на тютюнові вироби».

Я вже писав про важливість ухвалення цього документу. Він передбачає втілення європейських практик в оподаткуванні тютюнових виробів в Україні, який полягає у диференційованому підході до акцизного навантаження на сигарети та бездимні тютюнові вироби для електричного нагрівання (ТВЕН).

Нагадаю, у разі позитивного голосування за законопроект №11090, поетапно з 1 липня 2024-го до 2028 року ставка акцизного податку на сигарети досягне мінімального європейського показника 90 євро, а оподаткування ТВЕН за три роки підвищитися до 72 євро.

Економічна стимуляція

В країнах ЄС акцизна диференціація на сигарети та ТВЕН запроваджена давно та в середньому становить понад 60%. Хоча, наприклад, в Фінляндії акцизи на ТВЕН складають 79 євро, а на звичайні сигарети – 350 євро.

Така диференціація запроваджена в Європі з метою економічної стимуляції громадян своїх країн споживати менш шкідливий ТВЕН замість шкідливіших сигарет. Наукові дослідження в Європі підтверджують, що ТВЕН на 90% менш шкідливі ніж сигарети.

Фактично уряди розвинених країн за допомогою різного податкового навантаження підштовхують своїх громадян переходити з сигарет на безпечніші бездимні продукти. Тим більше, що за останнє десятиріччя накопичений неабиякий позитив досвід зменшення кількості курців після появи на ринках бездимних нікотиновмісних продуктів, зокрема доступні дослідження в Швеції, Великій Британії та інші.

Наприклад, сьогодні найбільша кількість споживачів ТВЕН у світі мешкають в Японії. Дослідження показали чіткий взаємозв'язок між

зменшення продажів сигарет та збільшенням реалізації ТВЕН в цій далекодсхідній країні. Навіть більше – завдяки запровадженню бездимних продуктів в Японії загальний рівень куріння серед дорослого населення істотно знизився.

За інформацією директора регіональної наукової роботи в Азії Іїди Томоко, у 2000 році понад 47% чоловіків та 33% усіх дорослих в країні курили сигарети. У 2015 році під час та після запровадження ТВЕН продажі сигарет почали зменшуватися вп'ятеро швидше – в середньому на 9,5% щороку. А дані Національного дослідження здоров'я та харчування в Японії за 2019 рік демонструють, що 76% користувачів ТВЕН споживають винятково лише їх, й лише 24% споживачів бездимних продуктів продовжували курити сигарети. У підсумку загальний рівень куріння серед дорослого населення Японії знизився з 20% у 2014 році до 13% у 2020-му. Отже, ТВЕН стимулює не лише перехід на менш шкідливе споживання, а й у перспективі взагалі відмову від куріння.

При цьому рівні госпіталізації хворих із хронічним обструктивним захворюванням легень та ішемічною хворобою серця після запровадження ТВЕН в Японії вже продемонстрували статистично значуще зниження. Хоча, зрозуміло, для гучніших заяв потрібні довготриваліші спостереження.

Українська «тінь»

На мою думку, в Україні безпечне споживання нікотиновмісних продуктів напряду залежить від ступеня легальності тютюнового ринку. Адже в нашій країні вже йдеться про те, щоб принаймні захистити споживачів від нелегальних сигарет, частка яких зросла торік до рекордних 26%.

Про стабільну низьку якість підробленого продукту недавно розповіли експерти Київського науково-дослідного інституту судових експертиз. Наприклад, на нелегальних виробництвах тютюн тривалий час зберігається не належним чином, у ньому заводяться шкідники. Там не гребують набивати сигарети відходами виробництва, підмішують чайне листя у тютюн тощо. Звичайно, все це

негативно впливає на здоров'я споживачів – лише уявіть, що вдихатиме людина разом з димом у свої легені, купивши таку пачку сигарет.

Я вже неодноразово говорив, що ринок ТВЕН в Україні на 100% легальний. А це не лише стабільні податкові надходження (за прогнозами – 3,8 млрд грн до 2028 року), але й гарантія високої якості продукції та повний захист споживача від підробок.

Зрозуміло, що в умовах падіння платоспроможності українців та збільшення податкового навантаження на тютюнові виробни, саме нелегали запропонують споживачам альтернативу у вигляді значно дешевших підробок. Але чому б не пристати на досвід цивілізованих країн та за допомогою податкової диференціації порекомендувати українським споживачам перейти на легальні та менш шкідливі ТВЕН?

Саме проаналізувавши міжнародний досвід експерти Інституту податкових реформ дійшли висновку, що стратегія державної політики, спрямована на зменшення шкоди, є правильною одразу з кількох причин та може бути застосована в Україні.

По-перше, бездимні продукти допоможуть українцям, які бажають кинути курити. Адже менш шкідливі альтернативи сигаретам будуть використовуватися як інструментів для поступової відмови від паління. Як це відбувається в розвинених країнах світу прямо зараз.

По-друге, стримуючий ефект акцизного податку для курців посилюється, коли на ринку є доступніші легальні замінники, а не підроблені неякісні сигарети. Ми бачили на прикладі Японії, як стрімко знижувалася статистика продажу сигарет майже одразу після появи на ринку ТВЕН.

Сподіваюсь, народні депутати спокійно зважать усі «за» та «проти» законопроєкту, та ухвалють правильне рішення, яке раніше їм запропонували український уряд та податковий комітет парламенту (https://censor.net/ua/blogs/3497483/vtlennya_vropeyiskih_praktik_v_opodatkuwann_tyutyunovih_virobv_v_ukran). – 2024. – 01.07).

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Олександр Кочетков, аналітик, політтехнолог

Чого у Конституції нема, а має бути

Регулярно чую від глядачів та читачів, що Конституція України – одна з найкращих у світі, тому її треба не змінювати, а виконувати. Но у тому-то і проблема нинішньої Конституції, що вона створювалася виходячи з припущення, що всі будуть чесно намагатися відповідати їй букві, і її духу. А так не відбулося.

Якщо до романтизму з часом не додається прагматизм, то людина не буде успішною. З суспільством – так само.

Ось деякі принципи, які повинні бути внесені у нову Конституцію України. Яка не буде такою казковою, як сучасна, але забезпечить ефективну систему відносин влади і суспільства.

1. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПУБЛІЧНЕ ВИСЛОВЛЮВАННЯ.

Стосується президентів, депутатів, міністрів, очільників місцевих органів влади і так далі. Пообіцяв якійсь начальник щось побудувати, посадити, виробити, навести лад, припинити зловживання – хоч під час виборів, хоч вже на посаді – це фіксується ЦВК з відповідним строком виконання (якщо строк не названий – вважається, що рік). Якщо зобов'язання не виконане, ЦВК автоматично проводить референдум з одним питанням: «Чи був такий форс-мажор, що дійсно завадив виконанню?». Якщо люди вважають, що не було, то цей обіцяльник автоматично позбавляється посади, і ЦВК оголошує нові вибори або конкурс на посаду. Тобто, раз збрехав – і ти вже не депутат, не міністр, не президент.

2. ЗАБОРОНА ПОЛІТИЧНОЇ РЕКЛАМИ.

Досить голосувати серцем, а не розумом. Досить вміло змонтованих відеокліпів і серіалів з не дуже прихованою рекламою потенційних політиків. Тільки офіційна біографія з реальними досягненнями кандидата на посаду, а також програма його дій – що, коли, якими ресурсами, за яку ціну. І ось ця програма має

бути основою публічних зобов'язань кандидата на будь-яку посаду в Україні. І тоді громадянам доведеться ці програми читати, порівнювати і робити свідомий вибір. А владі – відповідати за кожне слово.

3. ВІДКЛИКАННЯ/ЗВІЛЬНЕННЯ БУДЬ-ЯКОГО ПРЕДСТАВНИКА ВЛАДИ.

Мова про таку можливість з ініціативи громади або експертної спільноти (про це окремо) відповідного рівня. Чому умовний микола тищенко може робити що завгодно і залишатися депутатом ВРУ? Чому недолугий начальник може провалювати оборонне замовлення і його продовжують тримати на посаді (бо обов'язки по відкатах він виконує справно)? Треба, щоб суспільство мало конституційну змогу позбавлятися неефективних керівників. І щоб це, з одного боку, автоматично запускало відповідне розслідування діяльності недолугого начальника, а з іншого – закривало йому шлях до обіймання інших відповідальних посад. А не так, як зараз: провалив роботу в Укроборонпромі і поїхав відпочивати послом.

4. ЗАБОРОНА ЗАХОДУ НА ВІДПОВІДАЛЬНІ ПОСАДИ З ВУЛИЦІ.

До речі, це формально є і зараз: щоб очолити щось важливе у Держслужбі, треба мати успішний професійний досвід, стаж відповідного рівня і таке інше. Але ці вимоги тупо ігноруються владою. Тому необхідно піднімати кадрові вимоги до конституційного рівня: хочеш бути начальником або політиком – починаєш на місцевому рівні районної громади, отримуєш досвід і повагу громадян – піднімаєшся на рівень вище. А всі посади на нижчому місцевому рівні – господарські і поліцейні керівники, судді і т.д. – повинні обиратися громадою, а не призначатися з Києва.

5. ОДИН ЦЕНТР ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ І ДВОПАЛАТНИЙ ПАРЛАМЕНТ.

Нащо нам і Кабмін, і офіс президенти, які конкурують між собою і постійно перекидають відповідальність один на одного? Це ж атавізм радянських часів, коли був і Держплан, і ЦК КПУ, де все вирішували, але ні за що не відповідали (і будинки, і сутність відносин так і не помінялися). Треба, щоб глава партії, яка перемогла на виборах, формував

виконавчу владу (не важливо, як його назвати – президентом чи канцлером). А у Раді нижня палата має займатися законодавчим забезпеченням розвитку країни, верхня палата – взаємодією територіальних та професійних громад. На обидві палати разом вистачить 300 депутатських місць.

6. СПРОЩЕННЯ СИСТЕМИ УРЯДУ.

Цілком достатньо 4-6 міністерств: МЗС, Мінрозвитку, Мінфін, Міносвіти, Мінздрав. А для важливих напрямків існують Національні програми. Наприклад, створення безпілотників: у нижній палаті затверджується бюджет, а також керівник Національної програми. Далі він самостійно формує команду, розробляє план, виконує його в рамках бюджету і звітує перед виконавчою і законодавчою владою. Він отримує достатньо повноважень для рішення питань, але ніхто не має права вказувати йому, що і як робити. Коли програма виконана – вона закривається.

7. СТВОРЕННЯ ЕКСПЕРТНИХ РАД.

Цивілізовані країни тому і успішні, що в них влада експертів, а не невігласів, як в нас. Тому необхідно, щоб професійні спільноти створювали Експертні ради. Але треба, щоб вони були не ширмами при міністерствах для маскування намірів начальників, як Громадські ради зараз, а мали реальний вплив. Тому кандидатури профільних міністрів та очільників Національних програм мають висуватися/погоджуватися відповідними Експертними радами. Вони ж повинні мати право ініціювати процедуру звільнення відповідного керівника. У Експертні ради мають входити не колишні урядовці або ректори ВУЗів (фактично, чиновники), а визнані професіонали з належним рівнем цитування їх наукових праць.

8. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛЬНОГО ПАРЛАМЕНТСЬКОГО КОНТРОЛЮ.

Спеціальні слідчі комісії ВР зараз – це чиста профанація. Доступ до необхідних матеріалів їм надається за бажанням виконавчої влади. Давати свідчення такій комісії – добра воля, а не обов'язок чиновників. Рішення комісії не має жодних юридичних наслідків. І що депутати можуть проконтролювати за таких

умов? Спеціальні слідчі комісії ВР, їх права та обов'язки мають бути внесені у Конституцію України.

9. РАДА СТАРІЙШИН.

Її можна назвати як завгодно, важлива функція. У цю раду мають входити загальнонаціональні моральні авторитети України віком від 65 років (тобто, які не можуть обіймати будь-які посади у владі). Вони мають одну єдину функцію: моніторити стан і настрої українського суспільства, і якщо політики загралися і суспільна температура надто підвищується, то Рада Старійшин оголошує дочасні вибори всіх рівнів, тобто, перезавантажує всю систему влади. Перший склад Ради Старійшин обирається рейтинговим голосуванням всіх громадян, далі ця рада сама поповнює свій склад. Цю Раду Старійшин не можна розпустити чи якимось обмежити її діяльність, невиконання її рішення про дочасні вибори – це автоматична кримінальна справа про спробу державного перевороту. Якщо Рада Старійшин оголошує дочасні вибори раз на два роки, то її склад зберігається, якщо двічі на рік, то і сама Рада Старійшин теж іде на перезавантаження.

10. ПОКАРАННЯ ЗА НЕВИКОНАННЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ.

У новій Конституції України має бути розділ, де чітко розписані покарання за невиконання її окремих положень. Оскільки Конституція – закон прямої дії, то її порушеннями мають займатися кримінальні суди всіх рівнів. Верховний Суд повинен буде прописати і роз'яснити процедури таких розглядів.

Насправді, пропозицій значно більше, тут лише ті, що на поверхні. Треба також розуміти, що зараз я виклав лише принципові підходи, а не юридичні формулювання і усталені процедури. Це предмет роботи фахівців і обговорення у суспільстві. Сама влада на це, звісно, піде лише під тиском – внутрішнім або зовнішнім, або комбінованим. Але готуватися до прийняття нової Конституції України треба вже зараз (https://censor.net/ua/blogs/3497504/chogo_u_konstytutsiyi_nema_a_maye_buty). – 2024. – 01.07).

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Марія Очеретяна, Центр спільних дій

Не як у росії – як відбувається мобілізація в'язнів в Україні?

Люди, які відбувають покарання у в'язницях, отримали шанс захищати державу. Частина з них тепер може добровільно долучитися до Збройних сил. Такий закон уже підписав Володимир Зеленський.

Звісно, є багато нюансів. Тут необхідно розібратися, хто із в'язнів зможе піти на службу, якою є процедура та чому наша мобілізація ув'язнених – це не те ж саме, що відбувається в росії.

Давайте почнемо з того, хто з людей, які відбувають ув'язнення, загалом може мобілізуватися. По-перше, засуджений має пройти медичну комісію, психологічний відбір і мати певний рівень фізичної підготовки. Також він не може бути старшим за 57 років. По-друге, не зможуть мобілізуватися люди, які засуджені за певні злочини. Це:

- злочини проти нацбезпеки;
- умисне вбивство двох або більше людей, вбивство з особливою жорсткістю, або вбивство, поєднане зі зґвалтуванням чи сексуальним насильством;
- особливо тяжкі корупційні злочини;
- злочини проти статевої свободи і недоторканності;
- тероризм;
- порушення правил безпеки дорожнього руху в стані сп'яніння, якщо це спричинило смерть кількох людей;
- вбивство або замах на вбивство правоохоронця чи військового.

Однак і це ще не все. Засуджений зможе долучитися до війська, якщо його майбутнє командування буде готове його прийняти.

Якщо людина пройшла по всіх цих пунктах і готова нести службу, суд умовно-достроково її звільнить. Військовослужбовець буде перебувати під адміністративним наглядом командира військової частини. Для колишніх

ув'язнених у частині буде окремий облік. Крім того, вони не мають права на щорічну відпустку. Винятком буде лише відпустка за сімейними обставинами та для лікування.

Закон передбачає, що засуджені служитимуть у спеціалізованих підрозділах. Поки що невідомо, як ці підрозділи будуть функціонувати. Всі правила має розробити Міністерство оборони.

Якщо людина спробує втекти під час служби, то отримає новий строк у в'язниці від 5 до 10 років. Цей строк буде сумуватися з попереднім покаранням.

А тепер найголовніше питання: чому це – не як у росії? Україна, на відміну від росії, не проводить тотальної мобілізації засуджених. Справа в тім, що ми не розглядаємо службу в Збройних силах як альтернативне покарання. Навпаки, мобілізація для засуджених – це шанс спокутати провину та зробити корисну справу для своєї держави.

За квітневим опитуванням, служити у Збройних силах хотіли би близько п'яти тисяч засуджених, кажуть у Мін'юсті. Станом на кінець травня мобілізувалися вже понад 600 в'язнів. На базі третьої окремої штурмової бригади для засуджених вже почалися навчання. Міністерство юстиції стежить, щоб всі вимоги щодо мобілізації були дотримані.

Це рішення – чудовий приклад співпраці Міністерства оборони, Мін'юсту та парламенту. Держава отримала підсилення на фронті, а засуджені – можливість її захистити (https://censor.net/ua/blogs/3497672/lyudi_yak_vdbuvayut_pokarannya_u_vyaznitsyah_otrimali_shans_zahischati_derjavu). – 02.07).

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Український ветеранський фонд: Платформа розвитку ветеранських можливостей Установа сфери управління Мінветеранів

Працевлаштування ветеранів: що показав аналіз українського законодавства та

дослідження кращих практик міжнародного досвіду

30% ветеранів зараз не можуть знайти роботу попри те, що ринок праці потребує робочих кадрів. Про це свідчать дані дослідження Українського ветеранського фонду «Перекваліфікація та працевлаштування ветеранів. Виклики та можливості». Презентація відбулась в «Укрінформ».

Фахівці Фонду проаналізували чинне законодавство щодо забезпечення трудових прав ветеранів, а також розробили комплекс рекомендацій щодо вдосконалення нормативно-правових актів. Також дослідили та презентували найкращі міжнародні практики щодо вдалого впровадження норм регулювання трудових прав ветеранів.

«Український ветеранський фонд спеціалізується на глибинному дослідженні портрета ветерана та проблем і викликів, з якими вони зіштовхуються в процесі реінтеграції. Що стосується соціального захисту ветеранів, особливо в розрізі їхніх трудових прав та гарантій, законодавство не завжди відповідає актуальним потребам і потребує вдосконалення. Тому ми опрацьовували найкращі світові практики, які можна адаптувати й використати в Україні. Ресурси держави на сьогодні дуже обмежені, тому ми не можемо впроваджувати не ефективні програми», – каже Юлія Кіріллова, перша заступниця виконавчого директора Українського ветеранського фонду.

За результатами дослідження, законодавче забезпечення трудових прав ветеранів не уніфіковане та розкидане в більш ніж десяти нормативно-правових актах. Це ускладнює доступ до інформації, а в результаті – до пільг та гарантій, які ветеранам гарантує держава.

Автори дослідження радять створити комплексну систему підтримки, яка включатиме професійну перепідготовку, фінансування освіти, активну співпрацю з роботодавцями, менторські програми та врахування гендерних аспектів.

«Мінветеранів розробило проєкт про Центри ветеранського розвитку, які відкрито в різних регіонах України. Їх наразі 15. Повертаючись додому, ветерани можуть отримати знання

та освіти за різноманітними напрямками», – каже Альона Скорцова, в.о. начальника відділу ветеранського розвитку Департаменту забезпечення переходу від військової служби до цивільного життя Мінветеранів.

Під час обговорення дослідження також звернули увагу на важливість інклюзивних підходів на робочих місцях.

«Якщо ми хочемо повноцінно працевлаштовувати ветеранів, іншого шляху ніж безбар'єрність та інклюзія просто немає. Чимало людей з бойовим досвідом, з інвалідністю, могли б працювати, якби умови праці їм підходили, не можуть реалізувати себе на ринку праці», – каже Ольга Гальченко, менеджерка програми «Громадянська стійкість», Міжнародного фонду «Відродження».

Про напрацьовані законодавчі ініціативи, які покликані поліпшити ситуацію з захистом прав ветеранів, поділився Тарас Тарасенко, народний депутат, член комітету ВРУ з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів:

«Є законопроект 5344, який передбачає зміну умов для роботодавців, щоб працевлаштовувати осіб з інвалідністю. Інший законопроект, який є в комітеті, – про ветеранське підприємництво. Очікуємо, що він буде внесений до зали. Ще один законопроект, нещодавно зареєстрований, розроблений як реакція на порушення трудових прав ветеранів і передбачає, щоб на період служби автоматично продовжувався строк трудового контракту. Адже якщо такий договір є – це гарантія працевлаштування. На рівні Мінветеранів має бути програма підтримки, яка консультуватиме бізнес, як працювати з ветеранами».

Крім того, народний депутат звернув увагу на необхідність формування зручних електронних сервісів за зразком США і залучати для цього усі ресурси, як Мінветеранів, так і Державну службу зайнятості.

Анатолій Остапенко, народний депутат України, підкреслив, що український досвід впровадження ветеранської політики особливий, зважаючи на ту кількість ветеранів, які маємо зараз і будемо мати в майбутньому.

«Сьогодні ми не можемо говорити, що ветеран реінтегрується до громади. Ми можемо

казати, що ветеран дорівнює громада, а громада дорівнює ветеран», – наголосив політик.

Проведенням круглого столу Український ветеранський фонд ініціював діалог між державою, бізнесом та громадянським суспільством, що в подальшому призведе до змін у сфері забезпечення прав ветеранів (https://censor.net/ua/blogs/3497889/30_veteran_v_zaraz_ne_mojut_znayiti_robotu). – 2024. – 03.07).

Блог на сайті «Освіта»

Про автора: Василь Дяків, учитель історії та громадянської освіти Заліщицької державної гімназії Тернопільської області, заслужений вчитель України, переможець Global Teacher Prize Ukraine 2020.

Пілотування реформи профільної середньої освіти: Quo Vadis?

Пілотування будь-яких процесів у різних сферах – корисна річ. Адже системою розробляються стратегії, критерії оцінювання, відпрацьовуються базові структурні елементи, взаємодія їх функціонування, шукаються ефективні моделі. Це справді європейський підхід.

Важливим компонентом у пілотуванні є розробка «дорожньої карти», яка дає зрозуміти і державному управлінню, і суспільству, і конкретним суб'єкту покроковість планування, сфери відповідальності та взаємодію між структурами.

МОН України презентувало пілотний проєкт реформування профільної середньої школи. Він на 2024/25 навчальний рік буде складатися з двох етапів.

Перший спрямований на розробку стратегії розвитку закладу. Крім цього, ще багато чого повинні пілотні школи обговорити (обрання профілів, аналіз середовища, створення освітньої програми, різні управлінські моделі функціонування) та прийняти рішення. Цікаво, а якими інструментами вони будуть послуговуватися у цьому непростому процесі?

Другий, як зазначає МОН України, власне, на «розробку курсів та адаптування уже готових

рішень». Міністерство декларує «навчити створювати власні курси та розробити по 4 курси на кожен освітній галузь для 10 класу, які з вересня 2025 року будуть впроваджуватися в пілотних ліцеях».

У системі повинна бути логіка, де є причинно-наслідкові зв'язки. Справа добра – навчити педагогів, які будуть викладати у 10 класах, укладати програми курсів за вибором. Хто, коли, як буде навчати? Питання теж відкриті.

Отож, про дорожню карту і сферу відповідальності. Будь-який процес повинен мати узагальнене розуміння взаємозв'язків та взаємодії.

Крок перший. Він стосується Державного стандарту профільної середньої освіти. У ньому закладається свята святих: перелік галузей, їх компетентнісний потенціал, базові знання, вимоги до обов'язкових (загальних та конкретних) результатів навчання учнів та орієнтири для оцінювання на основному та поглибленому рівні. Окремі додатки містять кількість годин у базових навчальних планах та розподіл годин кожної галузі.

Коли він буде прийнятий постановою Кабінету Міністрів України? На сьогодні є поки що тільки проєкт.

Крок другий. Затвердження ТОП (Типової освітньої програми для профільної середньої освіти). У ній повинен бути перелік профілів для 10–12 класів, деталізація кількості годин на галузі, інваріантну та варіативну складові. Який механізм напрацювання та визначення профілів? Їх може бути декілька, і дорожня карта мала б це відобразити.

Перший. Пілотні школи пропонують перелік профілів з обґрунтуванням. МОН України обговорює і приймає рішення у вигляді ТОП.

Другий. Навпаки, МОН України пропонує до обговорення пілотним школам профілі, а потім знову ж таки приймає рішення у вигляді ТОП. Як воно буде відбуватися? Коли очікувати затвердженої ТОП?

У флагаманській школі № 25 м. Житомира, яка розробила нові підходи щодо реалізації завдань НУШ для профільної школи, є чотири освітніх траєкторії вільні науки (Liberal

Arts), медицина, біотехнології та екологія, ІТ, інженерія, конструювання, матеріалознавство. Цього достатньо? Чи буде більше? А воно таки буде більше. Тільки коли?

Крок третій. Розробка модельних навчальних програм для базових дисциплін профільної освіти, які будуть викладатися Коли вони будуть затверджені? Саме у них якраз і закладається виконання компетентнісного потенціалу галузей та деталізуються базові знання, конкретизуються вимоги до обов'язкових (загальних та конкретних) результатів навчання учнів та орієнтири для оцінювання на основному та поглибленому рівні.

І крок четвертий. Розробка власних (авторських) курсів на освітню галузь, які б мали підсилювати та поглиблювати вище вказаний перелік, який містить модельна навчальна програма. Тобто, щоб дібратися до розробки курсів, потрібно мати фундамент: Державний стандарт профільної середньої школи, Типова освітня програма, модельні навчальні програми.

Наступний виклик – це розуміння державним управлінням освітою обмеженості педагогічного ресурсу у час війни. Тобто за рахунок якої мотивації педагоги пілотних шкіл бажатимуть розробляти курси? Де вони можуть для цього мати вільний час?

Варто це також прописати у дорожній карті.

Як приклад, учитель піотної школи, який розробляє програму курсу, має менше педагогічне навантаження, але оплата проводиться як за повне педагогічне навантаження.

У цьому процесі реалізації завдань пілотування вбачаю «тінь» тих структур, які безпосередньо відповідно до своїх обов'язків ці завдання реалізують і фінансуються з місцевих або державного бюджету. Наскільки ефективно? Теж питання, на яке не завжди буде однозначна відповідь.

Хоч, може, знову ж про недостатню комунікацію між МОН України та педагогічною спільнотою, яка в очікуванні двох речей: наказів про затвердження пілотних шкіл та якомога конкретнішої (навіть з фінансуванням, окресленням шляхів перепідготовки педагогів,

кар'єрного та професійного зростання для них тощо) дорожньої карти щодо пілотування реформи профільної середньої школи.

Отож, Quo Vadis (Камо грядеш)????!!!! Кількість знаків питань та знаків оклику кожен обирає самостійно (<https://osvita.ua/blogs/92464/>). – 2024. – 03.07).

Блог на сайті «Освіта»

Про автора: Сергій Захарін, державний секретар Міністерства освіти і науки України (2021–2023), доктор економічних наук, професор.

Дискусія між освітянами має бути виключно цивілізованою

У сфері освіти – чергова колотнеча.

Голова Громадської ради при Міністерстві освіти і науки України, член Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, адвокат Микита Андреев виступив з публічними заявами, якими звернув увагу на деякі «нестиковки» в офіційній біографії міністра освіти і науки України Оксена Лісового: «Міністр Оксен Лісовий ніколи не був у 95-й ОДШБр, як це пишуть на сайті МОН. Фото, яке ви бачите і яке активно гуляло по просторам медіа перед його призначенням, постановне... На сайті Міністерства освіти була... інформація про те, що він служив у 95-й бригаді. У 95-й бригаді ніхто, від рядового до командира, не підтверджує цього. Тому ще 2023 року був запит, було надано відповідь, що він там дійсно не служив... Якщо Оксен Лісовий дійсно брав участь в обороні, то питання в тому, навіщо це було прикрашати, спотворювати інформацію? Я припускаю, що це постановне фото було зроблено під медіакампанію. Був створений образ...»

Якщо інформація була відома у 2023 році – чому ж скандал стався саме зараз?

Скоріш за все, приводом стала публікація Оксена Лісового «Жага до знань – це чудово, а фіктивне навчання – ні».

У цій публікації, зокрема, міністр фактично засуджує чоловіків, які вступають до закладів

освіти не з метою здобуття освіти, а з метою уникнути призову на військову службу.

Журналісти звернулися до МОН за коментарями і начебто отримали таку відповідь: «Оксен Лісовий ніколи не казав, що він був безпосередньо військовослужбовцем 95-ї бригади».

На сайті МОН є сторінка: «Лісовий Оксен Васильович». Як не важко здогадатися, на ній викладена біографія міністра освіти і науки України Оксена Лісового. У тексті є така фраза: «Від початку повномасштабного російського вторгнення в Україну з 2022 року пішов добровольцем на фронт у складі 95-ї окремої десантно-штурмової бригади. Водночас дистанційно продовжував виконувати обов'язки директора МАН України».

І ось – чергове підливання «масла у вогонь». На фейсбук-сторінці заступника міністра освіти і науки України Михайла Винницького з'явився такий текст: «Вперше в житті ненавиджу свою роботу. Мені видно повезло, бо завжди мав справу з добрими людьми та ще й в більшості – ціннісними. А зараз все по-іншому.

Зараз я часто маю справу з негідниками:

негідниками, які дискредитують вищу освіту, використовуючи цей надважливий суспільний інститут (той, який має забезпечити розвиток!) не за призначенням...

негідниками, які фальсифікують дані, поширюють брехню, блокують державницькі рішення задля власного збагачення чи просто втіхи...

негідниками, які грають в брудні політичні ігри, мене тавруючи «корупціонером», а тепер ще й поставивши під сумнів бойовий досвід міністра освіти і науки Оксена Лісового...

(Недо)адвокати і замовники/ці їх послуг, якщо таке поширюють – негідники. По-іншому їх не назвеш.

Дякую, Оксене, за службу!

Дякую за цінності!»

Оскільки заступник міністра публічно не спростував зазначений текст, то можна обґрунтовано припустити, що текст справжній.

Природу занадто емоційного обурення дописувача зрозуміти важко. Мова – не про дешеву істеріку. Це для української політики не дивина.

Предмет розмови інший – чи може один з керівників освітнього відомства, який начебто має бути моральним взірцем і беззаперечним авторитетом для всіх здобувачів освіти (у тому числі і неповнолітніх громадян), дозволяти собі виступи такого ґтибу?

На мій погляд – ні.

Усі державні службовці мають дотримуватися принципів державної служби та правил етичної поведінки – про це чітко написано у підпункті 2 пункту 1 статті 8 Закону України «Про державну службу».

Порушення правил етичної поведінки є підставою для порушення дисциплінарного провадження – про це написано у підпункті 2 пункту 2 статті 65 Закону України «Про державну службу».

Загальні правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування затверджено наказом Національного агентства України з питань державної служби від 05 серпня 2016 року № 158, з цим документом можна ознайомитися тут.

Щоправда, згадані приписи на заступника міністра не розповсюджується, адже відповідно до пункту 5 статті 9 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади», посади першого заступника міністра та заступників міністра належать до політичних посад, на які не поширюється трудове законодавство та законодавство про державну службу.

З іншого боку, деякі колеги обґрунтовано вважають, що керівники будь-якого міністерства, навіть якщо вони не є державними службовцями, мають апіорі дотримуватися загальних правил етичної поведінки. Не може бути так, що до «звичайного» державного службовця висуваються високі етичні обмеження, а до його керівників – ні.

Суспільство вправі висувати до професійних якостей керівників міністерств, які є публічними посадовими особами, підвищені вимоги. Серед таких вимог: стресостійкість, повага до чужих думок, вміння вести цивілізовану дискусію.

Також, вочевидь, керівники міністерств не мають вживати слів та вчиняти дій, які можуть зашкодити авторитету держави або органів влади.

Але в даному конкретному випадку є «додаткова пікантність». Мова йде не про «звичайного» заступника міністра, а про заступника міністра освіти і науки. Тобто про одного з вищих керівників освітньої системи.

Ми, прості громадяни, нафантазували собі, що керівниками освітньої системи можуть бути лише найрозумніші, лише найдостойніші, лише найвихованіші. Невже ми помилялися?

Тим більше, що дописи про «ознаки корупції» з'явилися не на голому місці.

Якщо вірити повідомленням ЗМІ, у серпні 2023 року суд встановив у діях заступника міністра освіти Михайла Винницького факт корупційного правопорушення, а саме – конфлікту інтересів. Докладніше про це – тут.

У травні 2024 року Кабінет Міністрів України ініціював проведення службового розслідування стосовно заступника міністра освіти і науки України Михайла Винницького. Причина – в діях та бездіяльності пана Михайла виявили «порушення з ознаками корупції». Докладніше про це – тут.

Михайло Винницький колись працював керівником Секретаріату юридичної особи публічного права «Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти», і в його прямому підпорядкуванні працювала його дружина – Винницька Марта Зіновіївна. Конфлікту інтересів, на думку самого пана Михайла, у цьому не було і немає. Таку ж думку поділяв і тодішній керівник агентства Сергій Квіт. А тому жодних документів про врегулювання конфлікту не оформлялося.

Притомних коментарів від «основного фігуранта» ми не почули і досі.

Звісно, не нам, пересічним громадянам, судити – законно чи незаконно посадова особа щось робить чи не робить. Для цього є відповідні органи. Але, якщо відверто, не зовсім розумію – про які саме «цінності» йдеться в дописі.

Ця колотнеча – не випадковість. На мій погляд, вона є закономірним результатом низки помилок і прорахунків. Посадовим особам, які взяли на себе тягар брати участь у формуванні освітньої політики, доцільно звернути увагу на деякі принципові речі. Назву лише три пункти.

Перше. Має бути суттєво підвищена результативність комунікаційної політики.

За останні п'ятнадцять місяців МОН не провело жодної солідної прес-конференції. Публічного звіту про результати діяльності МОН за 2023 рік – не оприлюднено (можливо, його зовсім немає). Красиві банери, красиві гасла, красиві тексти у соціальних мережах – це добре, але катастрофічно недостатньо. Потрібна не просто «якась комунікація», а в першу чергу – зворотній зв'язок. Потрібен ефективний діалог, який призводить до розуміння ухвалених рішень, і, як наслідок, – їхню підтримку різними соціальними групами. Зробити це непросто. Але якщо не зробити – нічого путнього не вийде.

Друге. Має бути суттєво підвищена ефективність взаємодії з освітньою громадськістю та експертним середовищем. У квітні 2023 року МОН оголосило, що залучає експертів до розробки управлінських рішень. Навіть була створена «платформа», на яку міг записатися кожен охочий. Супер! Записалося 1700 фахівців і фахівчинь. І що далі? А далі – очікуваний пшик. Натомість пул сумнінних і адекватних експертів (не тих, які записані в фінському проєкті, а справжні) – за умови правильної організації їхньої роботи – можуть справді суттєво допомогти у формулюванні необхідних управлінських ініціатив.

Третє. Не можна забувати, що міністерство – не головний, а лише один із багатьох органів, які формують освітню політику. А тому усі «ініціативи», «візії», «бачення», «дизайн-проєкти» мають ретельно опрацьовуватися спільно з іншими «центрами впливу», і лише потім презентуватися суспільству. Громадська рада при МОН – також може бути гарним помічником і «центром впливу», якщо побудувати роботу правильно. Вміння спілкуватися з колегами, обмінюватися думками, не ображатися на тих, хто має іншу точку зору – це якість, яка набувається роками.

І наостанок – невеличкі професорські роздуми.

Суспільству важливо, аби дискусія була. Але така дискусія має бути цивілізованою, етичною і ґрунтуватися на фактах, а не на емоціях та брудному словоблудді.

Представники громадськості, журналісти, блогери, адвокати – роблять свою роботу. Результати цієї роботи можуть комусь подобатися або не подобатися. Публічна увага до публічної особи – це не нонсенс, а «правила гри», які встановлені в демократичному суспільстві.

Якщо публічна особа вважає, що її права порушено – така особа може звернутися до суду, у тому числі із позовом про захист честі, гідності та ділової репутації.

Якщо публічна особа не звертається до суду – тоді треба терпіти, але поводитися гідно і чесно.

Керівники освітнього відомства мають пам'ятати, що їхні дописи читає величезна кількість громадян – і освітяни, і здобувачі освіти (у тому числі діти), і їхні батьки, а також всі, хто цікавиться проблемами розвитку освіти. Звісно, при формулюванні таких дописів доцільно дотримуватися традиційних цінностей цивілізованого соціуму – обізнаність, взаємоповага, вихованість тощо.

Утім, слід визнати, що допис Михайла Винницького несе в собі і позитивне навантаження, адже оприлюднений текст спрямований у тому числі і на захист доброго імені іншої людини (Оксена Лісового).

P.S. У цій статті відображено лише позицію автора. Висновки та фактичні твердження, наведені у цій статті, не відображають позиції державних органів, установ, організацій (<https://osvita.ua/blogs/92465/>). – 2024. – 04.07).

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Дмитро Лубінець, уповноважений Верховної Ради України з прав людини

ЄСПЛ визнав Росію винною в порушеннях прав людини в Криму: ще одна перемога України

25 червня 2024 року Європейський Суд з прав людини виніс рішення у справі *UKRAINE v. RUSSIA (RE CRIMEA)*, у якому констатував чисельні та тривалі порушення прав і свобод

людини Росією на території тимчасово окупованого Криму. Йдеться про незаконні арешти, обмеження свободи вираження поглядів та придушення української мови.

Як все почалося?

Уряд України звернувся до Європейського суду з прав людини, стверджуючи, що з 27 лютого 2014 року Російська Федерація встановила ефективний контроль над Кримом і Севастополем, чим порушувала норми міжнародного гуманітарного права.

Важливо зазначити, що угоди між Україною та Росією щодо розташування військ у Криму з 1997 по 2010 рік були дотримані, але РФ не надав жодних доказів, які б виправдовували таку потужну присутність російських військових у Криму у 2014 році. Адже з кінця січня до середини вересня 2014 року російський флот майже подвоївся на території Криму. Зокрема, не було встановлено, що була реальна загроза для нарощування російських військових формувань, які на той час дислокувалися в Криму.

Суд врахував як заяви зі сторони Росії, так і факти, надані Україною. ЄСПЛ узяв до уваги заяву президента РФ 23 лютого 2014 року про рішення “почати працювати над поверненням Криму до складу Російської Федерації”, а також підтвердження РФ щодо готовності “допомогти” Криму та інші постанови та заяви Росії. Враховуючи все вищесказане, Суд встановив, що РФ мала ефективний контроль над територією Криму та м. Севастополь, а не територіальну юрисдикцію.

Міжнародна справа UKRAINE v. RUSSIA (RE CRIMEA)

Україна зі своєї сторони вказала і надала факти щодо переслідування активістів, зокрема учасників Революції Гідності, громадян з проукраїнською позицією, кримських татар.

Вагомий внесок був зроблений саме Офісом Омбудсмана, який долучився до цього процесу шляхом надання необхідних матеріалів для належного представлення позиції Уряду України у цій справі. Так, ми надали дані, які підтверджують неправомірне поводження з українськими громадянами на тимчасово окупованому

Криму. Згадувані докази стосувалися політичних в'язнів, переслідування релігійних лідерів, дискримінації кримських татар, переслідування громадян за проукраїнські погляди та інші випадки. Ці документи були взяті до уваги Судом та неодноразово ним цитуються у рішенні та додатках.

Які саме були порушення зі сторони РФ та що саме встановив Суд?

Суд встановив, що існувало накопичення ідентичних або аналогічних суттєвих порушень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод протягом тривалого періоду часу, які є достатньо численними та взаємопов'язаними, щоб становити модель або систему жорстокого поводження та незаконного затримання. Крім того, з наявних доказів випливає, що такі дії були вчинені безпосередньо або з відома керівництва РФ.

Також ЄСПЛ врахував такі порушення зі сторони РФ:

- жорстоке поводження з українськими військовослужбовцями, етнічними українцями, кримськими татарами та журналістами;
- негласне тримання під вартою людей без зв'язку з зовнішнім світом;
- переслідування релігійних лідерів, свавільні рейди на місцях богослужіння та конфіскація релігійного майна;
- придушення не російських ЗМІ та закриття телевізійних станцій;
- заборона публічних зібрань і залякування організаторів демонстрацій;
- придушення української мови та переслідування україномовних дітей у школах;
- обмеження свободи пересування між ТОТ Криму і Україною;
- жорстоке поводження та неналежні умови тримання українських політичних в'язнів у тимчасово окупованому Криму та РФ;
- незаконне позбавлення волі та судове переслідування українських політичних в'язнів в Криму за застосуванням російського законодавства;
- незаконне позбавлення волі та переслідування політичних в'язнів за вільне висловлення поглядів та мирні збори та інші порушення.

Шлях до справедливості: що означає ця перемога для України?

Це рішення Європейського суду з прав людини стосовно цієї справи надає Україні сильну підтримку в захисті прав і свобод своїх громадян. Розглядаючи широке коло порушень, від насильницьких зникнень до обмежень свободи вираження поглядів етнічних українців, кримських татар та журналістів, рішення суду підтверджує певні порушення Росією прав і свобод громадян України на ТОТ Криму.

Це може мати суттєві наслідки для відновлення прав і свобод людини на ТОТ Криму! (https://lb.ua/blog/dmytro_lubinets/623026_iespl_viznav_rosiyu_vinnoyu_porushennyah.html). – 2024. – 08.07).

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Олег Яким'як, співкоординатор Громадської ради доброчесності

Про постанову Верховного Суду або як «накривається» судова реформа

Верховний Суд ухвалив рішення, яке фактично дозволяє майже 180 недоброчесним суддям залишитися на своїх посадах. Деякі з них вже встигли охрестити Постанову ВП ВС №№ 9901/198/20 від 13.06.2024, тріумфом верховенства права. Можливо, для когось це рішення і є особистим тріумфом, але аж ніяк не верховенства права, а рівно навпаки – буквоїдства. Замість очищення судової влади від недоброчесних суддів, становлення довіри та забезпечення незалежності судової системи, – суспільство отримало відновлення недоброчесних суддів.

Метою судової реформи, яку було розпочато ще у 2016 році, є удосконалення системи правосуддя для практичного затвердження верховенства права та ефективності та справедливості судочинства. Передусім, це необхідно для повернення довіри суспільства до судової влади. Одним з етапів судової реформи є два види оцінювання суддів:

– на здатність здійснювати правосуддя у відповідному суді (т.зв. конкурсне оцінювання або дисциплінарне)

– на відповідність займаній посаді (за наслідком якого суддя може бути звільнений).

За законом «Про судоустрій і статус суддів» існує єдина процедура проведення кваліфіоціювання. Відповідність судді займаній посаді, а також його або її здатність здійснювати правосуддя оцінюють колеґії Вищої кваліфікаційної комісії суддів. Ця процедура передбачає спеціальні правила розгляду за наявності висновку ГРД про невідповідність критеріям доброчесності. Якщо колеґія (лише 3 члени Комісії) не погоджувалась з висновком ГРД, їх рішення ставало чинним лише за умови його підтримки щонайменше 11 членами ВККС на засіданні у повному складі. І це була усталена практика.

Велика Палата Верховного Суду своїм рішенням постановила, що ці процедури відрізняються і мають різні правила прийняття рішення. Це обґрунтували лише тим, що вони описані в різних частинах закону. Проте таке рішення ламає логіку і викривлює суть задуманого через свавільне правозастосування.

Довирішувалися до того, що тепер для кандидатів на посаду судді потрібно мінімум 9 голосів від Вищої кваліфікаційної комісії суддів, щоб подолати висновок ГРД про невідповідність судді займаній посаді, а суддям, щодо яких є висновок про недоброчесність, достатньо лише 2 голоси.

За такою логікою ВККС не може проводити співбесіди в пленарному складі та звільнити 180 недоброчесних суддів з висновками ГРД про невідповідність посаді, в порядку який визначає закон. Зокрема, серед них судді Отрош-молодша, Ключник, Луценко, Васильєва, Кицюк та інші, які притягали до відповідальності учасників Революції Гідності, мають статки джерела походження яких не можуть пояснити, масово звільняли від відповідальності нетверезих водіїв через затягування розгляду справ і їздили до РФ і окупованого Криму.

За цим тлумаченням Верховного Суду стоїть банальна кругова порука та пристрасне бажання вигородити колеґу. Це словоблуддя пост-правди вже підвело нас до порогу пост-справедливості, коли правду замінили інтересом.

Коли встановлюється погане правило, працює принцип «Закон суворий, але це закон» (*dura lex, sed lex*), і це потрібно виправляти. Здолати це можна двома способами: змінити законодавчо або застосовувати його з розумом. Власне, правозастосування, яке спирається на принципах верховенства права (а не тільки на букву закону) дозволяє мінімізувати негативний вплив такого правила, поки його не змінить законодавець. Гірше, коли правозастосування втручається упереджено і пристрасно. Тоді навіть добре правило, внаслідок такого правозастосування, дає поганий результат для суспільства, але добрий – для окремого індивіда чи касти. Як кажуть: “Закон як дишло – куди поверну, – туди і вийшло”. Це саме про випадок з Верховним Судом.

У нас континентальне, а не прецедентне право. Проте, практика застосування норм, встановлена ВП ВС, є обов'язковою для врахування судами. Таким чином у зону ризику потрапила можливість «виправдання», виявлених громадськістю «проступків» для майже двохсот суддів. Бо знайшлися трое-четверо членів ВККС, які не сприйняли претензії громадськості, виражені у висновках ГРД.

Цим рішенням Верховний Суд відповів на питання, що для нього важливіше: так звана «професійність» (освіченість, знання і навички) чи доброчесність (моральність, людяність). І фактично вихолостив правило (закон) своїм правозастосуванням. «Якщо в судах заведуться ці дві біди: пристрась і грошолобство, то одразу руйнують всяку справедливість», – Томас Мор. Але, пам'ятаємо, якщо закон починає служити лише окремій касті на шкоду загалу (суспільству) – виникає право на бунт, що уже неодноразово відбувалося в Україні (https://lb.ua/blog/oleh_yakymiak/623470_pro_postanovu_verhovnogo_sudu_abo_yak.html). – 2024. – 10.07).

Блог на сайті «Українська правда»

Про автора: Сергій Гайдай, генеральний продюсер ютуб-каналу PRO:UA, політехнолог

Війна – це час репарацій російських активів, чи нові можливості для владного рейдерства і перерозподілу національних ресурсів на користь «нового олігархату»?

Війна – це іспит для всіх українців на право існувати, на спроможність відстояти свою свободу і незалежність. І попри горе, смерті і руйнування, яке несе ця війна – це ще і шанс. Шанс зробити те що у мірній час здавалося робити неначасі, неможливо, небезпечно. Серед таких справ нарешті прийшов час стягнення активів країни агресора в українську власність. Але це не тільки внутрішня справа України. Щоб ці конфіскації були визнані легітимними і за межами України, міжнародна спільнота повинна ці дії сприймати, як законні і такі що відповідають міжнародним нормам.

Але щоразу у спробах розв'язати цю проблему швидкими і простими рішеннями наші можновладці демонструють власну некомпетентність і безпорадність, тим самим ставлячи під загрозу репутацію України на міжнародній арені. А часто нажалі використовують цю ситуацію для владного рейдерства і перерозподілу власності на користь власників, наближених до влади.

Спочатку були спроби стягнути російські активи через прості рішення РНБО – вилучити і привласнити. Проте, виявилось, що зробити це не так просто, як марилося – росіяни чинили опір, приховували статки, переписували майно та оскаржували арешти активів у «найчесніших» українських судах. Останній приклад – націоналізований за примітивним методом Одеський НПЗ, що належав Сергію Курченку. Процес націоналізації тривав 2,5 роки. Але такий підхід може бути оскаржений уже в Європейських судах, а рішення – не на користь України.

Влада також наштампувала купу законопроектів сумнівної правової якості. Було багато питань і щодо повноважень та розпорядників конфіскованого майна, а тим паче – до їхньої прозорості та відкритості. Свого часу у корупційних скандалах загрузло Агентство з виявлення, розшуку та управління активами (АРМА) – основний орган влади, куди стікаються заарештовані російські кошти та майно.

Прості рішення призвели до того, що при стягненні у власність держави російських активів відбувалися порушення прав непідсанкційних осіб. Часто власниками компаній разом із підсанкційними росіянами виступали українські й іноземні інвестори – тож, разом із конфіскацією російської частки вилучалися і частки, що належали іншим власникам.

Пошуки влади простого розв'язання проблеми, яку вона сама ж і створила, нарешті призвели до законопроекту N11195 «Про внесення змін до деяких законів України щодо механізму захисту права власності третіх осіб». Його у квітні зареєстрував голова фракції «Слуга народу» Давид Арахамія. За проектом, держава матиме право націоналізувати компанії в Україні, якщо до одного з їхніх бенефіціарів застосовано санкції РНБО. Пропозиція здійснювати такі дії через ескроу-рахунок Фонду держмайна фактично є формою конфіскації, оскільки вона відбирає права власності акціонерів на невизначений термін.

Влада вирішила не розмінюватися на з'ясування таких важливих економіко-юридичних тонкощів, як кількість учасників акційного портфелю, розмір їхніх часток, наявність кінцевого бенефіціарного власника і, власне, чи є він підсанкційною особою. Влада пішла знайомою і второваною стежкою простих рішень: одразу конфісковувати усі 100% активів, а вже потім з'ясовувати і, якщо треба, віддавати відповідні частки іншим власникам.

Після прийняття цього закону у держави з'явиться право націоналізувати будь-яку компанію в Україні, якщо до одного з її акціонерів застосовано санкції РНБО. Наприклад, якщо підсанкційній особі належить 1% акцій української компанії, то держава має право націоналізувати всі 100% акцій із подальшим непрозорим механізмом оформлення прав власності решти акціонерів, яким належить 99% акцій. При цьому запропонований у проекті механізм переведення акцій на ескроу-рахунок, відкритий Фондом держмайна, фактично є прихованою конфіскацією, оскільки означає втрату права власності всіма акціонерами на невизначений період часу.

У разі прийняття цього закону, Україна матиме серйозні проблеми на міжнародному рівні та нестиме величезні репутаційні втрати. Адже непідсанкційні акціонери (а це переважно іноземні інвестори) змушені будуть звертатися з позовами про позбавлення права власності вже не в українські «найчесніші» суди, а в до Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) та Міжнародний інвестиційний арбітраж. Уявляєте, який матеріальних та репутаційних втрат понесе Україна у разі ухвалення цими судами рішень на користь власників? А рішення будуть саме на їхню користь, адже пропозиція української влади, серед іншого, прямо порушує права на мирне володіння майном, яке охороняється Європейською конвенцією з прав людини.

Не дивно, що законопроект викликав хвилю обурення з боку бізнесу, українського суспільства та наших міжнародних партнерів. Адже така «націоналізація» по-українськи має усі ознаки типового рейдерства. Оскільки документ викликав суттєвий резонанс у суспільстві, в Кабміні повідомили, що норми проекту буде переписано. Зараз тривають обговорення на різних урядових рівнях. Але, на жаль, вони все одно не містять адекватних правових пропозицій. Усвідомлення того, що не можна забрати все, що хочеться, – до наших можновладців так і не прийшло.

Ба більше, вже зараз зрозуміло, що на зміну епохи старої олігархії приходить епоха нового панівного класу, який так само збагачується за рахунок національних ресурсів та націоналізованих активів. Ця конструкція гарантовано веде до корупції, деградації підприємств і вимивання грошей з них, падіння конкурентоздатності та критичного зниження рівня менеджерської компетенції. Та найгірше те, що це не є чимось новим. Це не «винахід» нинішньої влади. Це вже було ще до епохи олігархів. Тоді, на шляху до «світлого майбутнього», спочатку все приватне без розбору вилучалося, а потім довелося розграбоване державне продавати за дешево своїм, щоб хоч якось вигрібати з економічної прірви.

Західний цивілізований світ вимагає цивілізованих правових рішень – механізмів,

які були б відповідними їхнім стандартам і не порушували права законних власників. Бажане рішення має забезпечувати індивідуальне стягнення майна, яке належить особам під санкціями, зберігаючи захист інтересів усіх інших акціонерів, які не підпадають під санкції.

Ба більше, вже зараз зрозуміло, що на зміну епохи старої олігархії приходить епоха нового панівного класу, який так само збагачується за рахунок національних ресурсів та націоналізованих активів. Ця конструкція гарантовано веде до корупції, деградації підприємств і вимивання грошей з них, падіння конкурентоздатності та критичного зниження рівня менеджерської компетенції.

Рішення, запропоновані законопроектом N11195, закривають і так напівмертвий для нас ринок капіталу. Чергове перетворення України на закриту для інвестицій юрисдикцію – цілком очевидний наслідок. А ті, хто був ініціатором та провідником цього законодавства, цілком реалістично можуть самі потрапити у санкційний список Заходу. Бо не можна забирати все, що хочеться. Бо це приватна власність. Це права і свободи підприємницької діяльності. Це правова основа, на повазі до якої тримається цивілізований світ.

Мета з очевидно російськими активами має бути – побудувати правовий механізм, освячений цивілізованим світом, як такий, до якого не буде претензій у майбутньому. Міноритарні акції також можуть заарештовуватися в межах правового механізму в Україні, але при цьому страждати мають лише ворожі елементи, а не весь бізнес.

Рішення не має бути однією гребінкою для всіх. Воно має розв'язувати питання індивідуального стягнення майна, яке належить виключно підсанкційним особам. І не містити ризиків порушення прав інших законних власників, які не перебувають під санкціями – незалежно від їхньої частки у корпоративній структурі бізнесу. Саме таке рішення матиме підтримку і в Україні, і на Заході.

Наша держава має продемонструвати світові, що поважає підприємницькі права і свободи та гарантує їм правовий захист. В інакшому разі ми нічим не відрізнятимемося від нашого ворога –

Росії – де нехтують приватною власністю та під виглядом націоналізації розкрадають приватне майно (<https://blogs.pravda.com.ua/authors/gaiday/668d3e49e873a/>). – 2024. – 09.07).

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Олена Шуляк, голова партії «Слуга народу», голова Комітету Верховної Ради з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування

Стратегія відновлення України: 8 ключових напрямів

Війна зачепила кожного українця, тож і відбудова стосується кожного. Тема відновлення є наскрізною для всіх процесів у державі, грає визначальну роль під час формування політик та розробленні стратегій. Але йдеться не лише про відтворення зруйнованого, а про необхідність створити більш стійку, безбар'єрну та успішну країну.

Пропоную поміркувати над тим, на яких сферах необхідно фокусуватися для успішної відбудови.

1. Потужний оборонно-промисловий комплекс

Історично війна завжди сприяла розвитку нових технологій, що ми бачимо й зараз. Українські державні підприємства та приватні ініціативи вже працюють над десятками розробок, зокрема і високотехнологічних. Армія дронів різноманітної модифікації та призначення, роботизовані наземні та морські системи, аналіз даних, використання штучного інтелекту – це те, із чим уже працюють наші сили оборони й ця тенденція буде посилюватися.

Ця сфера економіки зможе стати бустером для повоєнної України. Нестабільність у світі посилюється, а випробувані в реальних боях робить українські технології конкурентоспроможніші за аналоги. Зокрема, Стратегія розвитку військової промисловості ЄС до 2030 року передбачає тісну співпрацю з оборонними підприємствами України.

Кожне ефективне рішення економить сили та зберігає життя нашим захисникам та захисницям. У нас немає іншого вибору, ніж стати «державою-фортецею» і сфера безпеки ще багато десятиліть гратиме провідну роль для забезпечення суверенітету України.

2. Стратегічне бачення та планування

Це ключовий етапом, який визначає всі подальші кроки відбудови. Йдеться про чіткий та детальний план системних реформ, необхідних Україні для розвитку та євроінтеграції. ЄС затвердив програму реформ Ukraine Facilitie з пакетом фінансування для України. Програма охоплює всі сфери: від держуправління до енергетики та промисловості.

Відбудова України буде ґрунтуватися на принципах «краще, ніж було», Нового європейського Баугаузу, зеленого переходу та цифрової трансформації. Ці принципи також визначають напрями відбудови на рівні регіонів та громад, включаючи Програми комплексного відновлення. Кожна постраждала громада та регіон формують власні стратегії відновлення, що враховують їхні унікальні потреби та виклики. Розроблюються десятки таких документів на рівні регіонів та громад. Такий підхід до планування на національному та місцевому рівнях дає змогу координуватися з партнерами, удосконалювати підходи та враховувати актуальні та потенційні ризики.

3. Стійка та циркулярна економіка

Наші ключові пріоритети – гуманітарне розмінування, подолання наслідків бойових дій, модернізація та децентралізація енергетики. Оцінка екологічної ситуації – важлива частина відновлення, зокрема під час розроблення Програм комплексного відновлення.

Але необхідно впроваджувати принципи циркулярної економіки. Понад 100 мільйонів тонн руїн та будівельних відходів, утворені внаслідок війни, мають бути відсортовані та перероблені. Обстріли енергетичної інфраструктури актуалізують питання використання кращих технологій та стандартів енергоефективності. Уже запроваджено високі стандарти якості будівельних матеріалів (як того вимагає європейський 305 регламент), відмову від шкідливих матеріалів, обов'язкові

вимоги щодо енергоефективності, план дій з енергоефективності та фонд декарбонізації. Попереду – впровадження цих заходів на практиці.

4. Покращення інвестклімату

Відбудова України потребуватиме значних інвестицій, зокрема приватних. Необхідна реальна лібералізація економіки з гнучкою та прозорою податковою системою. Наразі знижено вимоги до проєктів, як підпадають під дію закону про «інвестнянь», розширено сфери їх реалізації, зокрема в переробній промисловості та поводженні з відходами. Потрібні більш системні та масштабні кроки.

Уряд має ще більш активно вживати заходи для боротьби з корупцією. Сильна та незалежна правова система гарантує захист прав інвесторів та справедливе вирішення спорів. Лідерство України в цифровій трансформації спростить ведення бізнесу. Йдеться про розвиток електронних урядових послуг, е-комерції та інших цифрових інструментів.

5. Наскрізна цифровізація

Багато послуг уже надаються в цифровому форматі – переваги «держави в смартфоні» відчули більшість українців. Цифровізується ключова для відновлення будівельна галузь – завдяки Єдиній державній електронній системі у сфері будівництва (ЄДЕССБ). Вірю, що як і оборонний комплекс, цифровізація має стати сильною стороною України, яку можна пропонувати «на експорт», як уже відбувається з Дією.

Але наразі багато цифрових рішень лише на етапі впровадження і дуже важливо, щоб усе було доведено до логічного результату. Наймасштабніший цифровий проєкт в історії України – екосистема DREAM для відбудови. Уже є її перші результати, і вона є ключовою для фінансування відбудови, адже розроблюється в співпраці з міжнародними партнерами. У розробці Геоінформаційна система для моніторингу регіональної політики, яка має працювати на посилення спроможності громад, містобудівний кадастр, низка цифрових рішень для впровадження місцевої демократії.

6. Посилення децентралізації та залучення громадян

Україна має продовжувати взятий курс на децентралізацію. З початку цього року парламент прийняв низку важливих законів: прозоріша роботи органів місцевого самоврядування (6401), розвиток міжнародного муніципального співробітництва (9450), удосконалення механізмів місцевої демократії, зокрема електронних петицій, інших форм громадської участі (7283).

Наразі на друге читання очікують законопроєкти щодо покращення роботи органів самоорганізації населення (6319), забезпечення законного нагляду за рішеннями ОМС (4298), Ефективні формати публічних консультацій (4254) та інші. Законодавчі зміни, інституційна підтримка, зокрема від міжнародних партнерів, та впровадження цифрових інструментів сприятимуть відбудові та розвитку територіальних громад, що є запорукою сильної України.

7. Нова житлова політика та соціальна інфраструктура

Нові підходи мають вирішувати як актуальні виклики, спричинені війною, так і старі, які ігнорувалися десятиліттями. Програма «Відновлення розв'язує нагальні проблеми із житлом, але для системних змін потрібні нові закони, як-от «Про основні засади житлової політики», розроблений за участю міжнародних партнерів та громадськості.

Необхідний актуальний облік житла, а також створення державного фонду житла та фондів територіальних громад, які дадуть змогу оперативно реагувати на житлові потреби. Важливим є розвиток інструментів кредитування – іпотеки, лізингу, компенсації відсотків тощо. Проєктом закону передбачене створення єдиної цифрової системи, яка буде аналізувати дані про громадянина і пропонуватиме найкращих способів задоволення житлових потреб.

Підхід до планування міст має бути комплексним, базуватися на даних та з фокусом на якісній соціальній інфраструктурі. Парламент та уряд уже прийняли низку важливих документів щодо підвищення стандартів будівництва, енергоефективності, інклюзивності, впровадження сучасної містобудівної

документації тощо. Наразі Комітет держави, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування готує законопроект про реновацію хрущовок, щоб впровадити сучасні норми під час модернізації застарілого житла.

8. Безбар'єрність як нова суспільна норма

Через війну збільшується кількість осіб з інвалідністю, психологічними проблемами, такими як ПТСР та депресія. Важливе питання – соціальна, психологічна, та економічна інтеграції сотень тисяч ветеранів. Масштаби проблем спонукають Україну стати лідером у безбар'єрності та інклюзивності. Це амбітна мета, враховуючи низький рівень інклюзивності інфраструктури, війну та інші перешкоди

Наразі реалізовується прийнята урядом Стратегія безбар'єрності, набули чинності нові державні будівельні норми щодо загальної інклюзії будівель, та норми стосовно шкіл, садочків та благоустрою територій, посилено вимоги з пожежної безпеки будівель та евакуації. Цифровізація, підвищення прозорості та підзаконності процесів у будівельній галузі також сприяє дотриманню необхідних стандартів безбар'єрності будівель та інфраструктури.

Проте, безбар'єрність – це не лише про рівний доступ до фізичних об'єктів, але й до послуг, інформації, роботи, освіти, медицини. Наразі є низка корисних ініціатив із допомоги ВПО, реінтеграції ветеранів, зокрема через участь у спортивних змаганнях, підтримка ветеранських підприємств тощо. Але таких кроків має бути більше.

Як я вже зазначала, висока обороноздатність та цифровізація – безальтернативні для України. До цього переліку варто додати також безбар'єрність, як нову наскрізну соціальну норму, яка має впроваджуватися на рівні держави, місцевої влади, бізнесу та простих громадян (https://censor.net/ua/blogs/3498982/strategiya_vidnovlennya_ukrayini_8_klyuchovyh_napryamiv). – 2024. – 10.07).

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Марія Очеретяна. Центр спільних дій

За невідоме порушення мобілізації: кого і як штрафуватимуть на десятки тисяч

В Україні збільшилися штрафи за порушення мобілізації. Здавалося б, таке рішення в час воєнного стану важливе, адже мобілізація має бути ефективною. Від цього зрештою, залежить, чи зможе вистояти наша держава. Та все ж із цим рішенням є проблеми.

Отже, у травні президент підписав закон про відповідальність за порушення мобілізаційного законодавства. Розмір штрафів в мирний час та під час воєнного стану відрізняється. Наприклад, людина порушила правила військового обліку – не стала вчасно на облік. У мирний час їй загрожуватиме штраф до 5 000 гривень. А під час війни – від 17 000 до 25 500.

Або візьмемо іншу норму – порушення законодавства про оборону, мобілізаційну підготовку та мобілізацію. Спектр порушень дуже широкий. Наприклад, це може бути псування військового квитка. Або роботодавець взяв на роботу працівника призовного віку, який не стоїть на обліку. Це теж порушення.

Якщо порушник – звичайний громадянин, у мирний час йому загрожуватиме штраф до 8 500 гривень. Якщо ж порушила посадова особа чи організація, то штраф становитиме від 17 000 до 25 500 грн. Під час воєнного стану штрафи ще більші. Роботодавцю, який не організував у себе на підприємстві військовий облік, можливо, доведеться сплатити 50 000 гривень.

Втім, останнє – лише припущення. Бо хоча законодавці й ухвалили розмір штрафів, вони не пояснили, за що конкретно ними каратимуть. Чи доведеться платити 20 тисяч, якщо ви випадково загубите військовий квиток? Закон не дає чіткої відповіді, хоча мав би.

Є ще одна проблема в цьому законі. За нормальною практикою, якщо людина вчинила правопорушення, на неї складають протокол. Це – документальне підтвердження, яке вона згодом може оскаржити в суді, якщо вважатиме таке рішення несправедливим.

Ухвалений закон запроваджує інший механізм. Якщо людина без поважної причини не з'явилася на виклик у ТЦК, то протокол на неї не складається. Якщо вона не попередила про причину неявки – так само. Чому це погано?

Ситуацію, коли людина фізично не змогла попередити центр комплектування про свою неявку, уявити зараз не так і складно. Вона не обов'язково є злісним порушником закону про мобілізацію. Можливо, в неї просто на годину раніше вимкнули світло. Якщо протокол про це порушення не складуть, вона не зможе оскаржити його в суді й пояснити, що насправді відбулося.

У пояснювальній записці до цього закону автори написали, що він покликаний гармонізувати чинне законодавство до умов воєнного стану. І справді, військовий облік та мобілізація мусять бути ефективними. Однак вони також мусять бути зрозумілими та справедливими. З одного боку, захист своєї держави – це конституційний обов'язок, від якого не можна ухилитися. Та з іншого – держава має з повагою та гідністю ставитися до людей, які її захищатимуть (https://censor.net/ua/blogs/3499222/v_ukran_zblshilisya_shtrafi_za_porushennya_moblzats). – 2024. – 11.07).

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Катерина Одарченко, голова політичної партії Національна платформа, політтехнолог, партнер компанії SIC Group Ukraine.

Регулювання Лобізму в Україні: Від Санкцій до Прозорості

У лютому цього року Верховна Рада України більшістю голосів ухвалила закон про лобіювання, який вважався дуже довго. Цей закон був результатом тривалого процесу, під час якого 260 організацій громадянського суспільства підписали заяву, наголошуючи на необхідності регулювання зусиль України щодо придушення впливу олігархів і досягнення остаточного вступу до ЄС, відповідно до Угоди про асоціацію Україна-ЄС та рекомендацій ОЕСР та Венеціанської комісії Ради Європи.

Лобіювання органів державної влади активно обговорюється в Україні протягом понад 20 років. За цей період до парламенту вносились різні варіанти закону. Одним із

таких варіантів, який мав назву «Про публічну адвокацію», було запропоновано Українською Асоціацією Лобістів та GR спеціалістів. Цей законопроект мав на меті встановлення чітких правил лобіювання, що забезпечували б прозорість та відкритість.

Лобізм не є новим явищем, і його регулювання є поширеною практикою. Сполучені Штати Америки є першою країною, яка розробила регуляторні положення щодо лобіювання. Цікавою особливістю є те, що лобізм зазначений у Першій поправці до Конституції США, ухваленій у 1791 році, і з того часу термін «лобізм» використовується у офіційних документах Конгресу. Перший федеральний закон про лобістику було прийнято лише у 1946 році, що стало першою спробою регулювання лобіювання у світі.

Законодавство США щодо лобіювання є строгим, оскільки воно забезпечує прозорість лобіювання, що є важливою складовою демократії. Згідно з американським законодавством, лобісти мають офіційно реєструватися в реєстрі, відомому як ФАРА, представляти інформацію про клієнтів та розголошувати суму винагороди.

Інші країни світу також почали регулювати лобіювання як важливий елемент демократичного процесу. Україна наразі лише починає цей процес, і, хоча закон був ухвалений, його практична реалізація ускладнюється відсутністю реєстрації та ефективних механізмів для забезпечення прозорого діалогу між урядом, бізнесом та громадянським суспільством.

Проблема відсутності відкритої та прозорої комунікації між державою та бізнесом ілюструється кейсом компанії «Royal Pay Europe». У 2023 році цю компанію безпідставно включили до санкційного списку через її несправедливе пов'язування з російським букмекером «1xBet». Компанія не мала жодних ділових або фінансових зв'язків з 1xBet та заздалегідь надала всі необхідні докази їхньої невинності.

Цей випадок підкреслює необхідність подальших удосконалень у законодавстві про лобіювання для створення механізмів для

забезпечення прозорого діалогу між бізнесом та владою. В умовах повномасштабної війни, коли економіка країни переживає серйозні труднощі, важливо забезпечити справедливі умови для всіх учасників ринку. Лише за умов сталого економічного розвитку як результатом

прозорого діалогу між владою, бізнесом та суспільством Україна зможе досягти своїх цілей та стати рівноправним членом європейської спільноти (https://censor.net/ua/blogs/3499233/regulyuvannya_lobizmu_v_ukrayini_vid_sanktsiyi_do_prozorosti). – 2024. – 11.07).

ГРОМАДСЬКА ДУМКА ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ

№ 13 (277) 2024

Інформаційно-аналітичний бюлетень

на базі оперативних матеріалів

Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»

Ідентифікатор медіа R30-01101

Редактори:

А. Берегельська, Я. Маленко

Комп'ютерна верстка:

Н. Крапіва

Підп. до друку 23.07.2024

Формат 60х90/8. Обл.-вид. арк. 4,56.

Наклад 21 пр.

Видавець і виготовлювач

Національна бібліотека України

імені В. І. Вернадського

03039, м. Київ, Голосіївський просп., 3

siaz2014@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта

видавничої справи до Державного реєстру видавців,

виготовлювачів і розповсюджувачів

видавничої продукції ДК № 7871 від 28.06.2023 р.